

genootschap
VOOR CXVII 1980 3 - 4
geschiedenis
handelingen

overdruk

BRUGGE EN DE PILOTAGE VAN DE SPAANSE VLOOT IN HET ZWIN IN DE XVIde EEUW

DEEL II

ROGER DEGRYSE

3. BRUGGE EN DE SPAANSE KOOPVAARDIJ OP SLUIS

Het was met het oog op de instandhouding van de vreemde, vooral Spaanse koopvaardij op Sluis, dat de Brugse magistraat eind 1499 voorgoed tot de verlening van gratificaties aan de Vlaamse stuurman, die daarbij de loodsdienst wilden verzekeren, had besloten over te gaan. De uitgaven door de stad Brugge in verband met de pilotage gedaan en door de Brugse trossiers in de door hen opgestelde rekeningen opgetekend, leren ons wel een en ander over deze trafiek en scheepvaart. Per post dienaangaande vinden we dan in genoemde jaarlijkse bescheiden meestal de naam van de piloot, de tonnenmaat van het binnengelooste vaartuig, de datum van diens aankomst en het bedrag van de uitbetaalde fooi aangeduid. Aanvankelijk, in 1500 en 1501, werden in deze notities soms ook bijzonderheden betreffende de plaats van herkomst van de loods en van het door hem binnengebracht schip, evenals van diens lading opgenomen. Naderhand vinden we alleen nog in sommige rekeningen sporadisch zulke gegevens en dan nog bijna uitsluitend in verband met de aangekomen Spaanse koopvaarders. Van belang vooral is de aanduiding van de datum van aankomst van elk binnengeloost vaartuig, alhoewel die in enkele stadsrekeningen ontbreekt. Over

het algemeen vertrokken elk jaar uit Spanje na elkaar twee vloten, geladen met wol, bestemd voor Vlaanderen, en wel een vloot vóór en een na het midden van het jaar, met enkele maanden tussenpoos. Dit alles laat de opstelling van overzichtelijke statistieken, lopend over een jaar of een periode van vijf op elkaar volgende jaren, toe, rekening houdend nochtans met het boekjaar van de Brugse stadsrekeningen, beginnende telkenmale op 1 september om te eindigen op 31 augustus van het jaar daarna. Het komt er dus op aan de gegevens uit hetzelfde kalenderjaar, voorkomende in twee op elkaar volgende rekeningen, aan elkaar te koppelen en te combineren¹²³.

Het eerste jaar van het herstel van het Brugse loodswezen, namelijk 1500, was voor de koopvaardij op Sluis niet ongunstig, vermits toen in het totaal zowat 66 schepen met een gezamenlijk vrachtvermogen van ongeveer 7.000 vaten aldaar door de Vlaamse piloten binnengebracht konden worden. Daaronder bevonden zich drie eenheden uit Bretagne, drie uit de Levant, twee uit Rouen en respectievelijk een schip uit Ierland, Noord-Duitsland, Portugal en Valencia of Aragon, alsmede een Spaanse vloot, die op 16 juli door zestien loodsen binnengeleid was geworden. De aangevoerde koopwaar bestond uit wol, ijzer, wijn uit Poitou en Cyprus, malvezij, fruit, vijgen, olijven, suiker, zout, aluin en vellen¹²⁴. Bijzonderheden als voor 1500 bezitten

123. De rubriek «huutgheven ende betalinghe ghedaen van piloten, die ... schepen met coopmanscepe gheladen ter Sluus in t Zwin ghebrocht hebben», komt voor het eerst voor in R 1502-1503 (nr. 32556), f° 82 v° - 83 v°. In deze rekening evenwel, zoals in de daaropvolgende R 1503-1504 (nr. 32557), f° 85 v° - 86 r°, ontbreken de data van aankomst van de binnengelooste vaartuigen. Voor de jaren 1502, 1503 en 1504 steunen we dan ook, voor onze statistische overzichten, op berekeningen, gemaakt naar een willekeurige, op waarschijnlijkheid gesteunde indeling per jaar van de opgesomde beloodsingen. - COORNAERT, *a.w.*, blz. 78 en 85-86, voor zijn «tabellen van de scheepvaart op het Zwin in de 16de eeuw», steunt integendeel steeds op de boekjaren van de Brugse stadsrekeningen. De door hem gegeven cijfers zijn meestal juist of benaderend. Betwistbaar zijn o.a. de cijfers voor de rekenjaren 1543-1546.

124. De beide schepen uit Rouen, met wijn geladen, hadden elk een tonnenmaat van 60 vaten en waren respectievelijk op 16 en 18 oktober binnengeloost geworden. Wellicht toen reeds maakten de Franse koopvaarders aanstalten Sluis niet meer aan te doen. Zeker is dat op 8 febr. 1502 te Parijs de vertegenwoordigers van Brugge met de lieden van Rouen en andere Franse ste-

we ook voor het jaar 1501. Het totaal aantal koopvaarders, dat toen te Sluis binnenliep, bedroeg 44 met een gezamenlijke tonnenmaat van zowat 4600 vaten. Daartoe behoorden drie Portugese eenheden, een Spaans schip komend uit de Levant en een vaartuig uit Schotland van 300 vaten. Dit laatste schip, dat door twee piloten binnengeloodst geworden was, behoorde tot een Schotse vloot, waarvan het zich blijkbaar had afgescheiden om Sluis aan te doen. De natie van de kooplui uit Schotland had inderdaad toen reeds haar stapel en consulaat van Brugge naar Zeeland overgeplaatst¹²⁵. Voor het overige weten we niet met zekerheid of er dat jaar een uit Spanje komende vloot of smaldeel te Sluis had aangelegd, alhoewel er toch enkele vaartuigen uit dat land aangekomen waren. De aangevoerde ladingen be-

den als Bordeaux, Nantes en La Rochelle besprekingen voerden, ten einde van hen te bekomen, dat ze opnieuw «met «haerlieder scepen ende goeden commen ende arriveren zouden in t Zwin ter Sluus ende de stapele van huere goede ende coopmanscepen houden binnen deser stede (van Brugge), also zy van houts ghecostumeirt ende ghewone waren te doene...». Het antwoord van de afgevaardigden van Rouen was afwijzend onder voorwendsel van de verplaatsing van de handelsstroom naar Brabant en Holland en van het gevaar, dat de haven van Sluis alsdan reeds voor de binnenvarende vaartuigen opleverde. R 1501-1502 (nr. 32555), f° 69 r° en v° - M. MOLLAT, *Le commerce maritime normand à la fin du moyen âge*. Parijs, 1952, blz. 182-183. - Op 29 juli 1500 hadden de Brugse schepenen naar Blankenberghe een bode gestuurd met «eenen brief, inhoudende van diversche scepen van Cicilien, dat men den piloten daerof adverteren zoude». Brussel, Alg. Rijksarchief. Rekenkamer nr. 32218, stadsrek. van Blankenberghe van 1500, f° 18 r°. Het is niet duidelijk of deze vaartuigen te Sluis aangekomen zijn, alhoewel we begin augustus aldaar door Blankenbergse loodsen twee schepen binnengebracht zien worden. R 1499-1500 (nr. 32553), f° 88 r°. - Betreffende «les... navires nagaires arrivez... d Espagne ou Zwin» of «la flote d Espagne» en hun kapitein en schippers, zie een stuk van 20 aug. 1500. GILLIODTS, *Cons. d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 197-198. Uitspraak van de Brugse schepenen in een geschil tussen Spanjaarden nopens het averijgeld. - Voor de lijst van de tijdens het jaar 1500 te Sluis binnengeloodste vaartigen, zie onze bijlage VII, naar R 1499-1500 (nr. 32553) en R 1500-1501 (nr. 32554).

125. Op 18 april 1501 bracht de messagier van Brugge te Oostende een «missive, dat men de pyloten uitzenden zoude jeghens de Scotssche scepen». Brussel, Alg. Rijksarchief. Rekenkamer nr. 37324. Stadsrek. van Oostende van 1501, f° 11 r°. - De dag voordien was genoemde Schotse koopvaarder te Sluis aangekomen. De twee Vlaamse piloten, Cornelis Hughemans en Joos Corremen uit Heist, die het grote vaartuig aldaar binnengeloodst hadden, ontvingen van de stad Brugge gezamenlijk 20 s. groten als drinkgeld. R 1500-1501 (nr. 32554), f° 90 v°. - MARECHAL, *a.w.*, blz. 42.

stonden uit wol, ijzer, aluin, zout, olie, wijn, specerijen, rijst, fruit, amandelen en siroop, meestal herkomstig uit Spanje en Portugal¹²⁶. Ook voor het jaar 1502 beschikken we over enkele soortgelijke gegevens. Toen waren slechts tweeëndertig koopvaarders met een totaal vrachtvermogen van zowat 4000 vaten te Sluis binnengebracht geworden. Daaronder bevond zich een smaldeel van tien Spaanse schepen, dat in mei of juni door de Vlaamse loodsen, die het op zee opgewacht hadden, binnengebracht kon worden. Vanwaar de overige vaartuigen, die dat jaar de Zwinhaven aandeden, herkomstig waren, vernemen we niet, met uitzondering nochtans van een koopvaarder uit Madeira, toen Portugees gebied, geladen met siroop, suiker en andere goederen. Slechts van een tweede schip kennen we de lading, namelijk Griekse wijn en specerijen¹²⁷. In de loop van 1503 stuurden de Brugse wethouders tot tweemaal toe groepen piloten in zee met de opdracht de Spaanse vloot op te sporen en te Sluis binnen te brengen en dit met gunstig gevolg. In mei of juni kon door zulk een groep van eenendertig loodsen uit Sluis, Heist en Blankenberge inderdaad een Spaanse vloot tellende 18 eenheden en geladen met wol en ijzer, het Zwin binnengebracht wor-

126. Bijlage VIII. Lijst van de schepen, die in 1501 te Sluis door pilotage binnengebracht geworden waren, naar R 1500-1501 (nr. 32554) en R 1501-1502 (nr. 32555). - Cornelis Thys, een Brugse loods, en zijn gezellen, medepiloten, werden gezamenlijk met een fooi van 12 s. groten bedacht, omdat «zy 6 in septembre een scip ter Sluis inbrochten, t welcke in dangiere was van bedervene, ne hadde ghedaen haerlieder hulpe». R 1501-1502 (nr. 32555), f° 98 r°. - Aldaar staat ook in de rand een opmerking of nota van de commissarissen, belast met het onderzoek van de rekening, luidende: «ende dat men voortan dit pilotaige recht stelle in een capitle appart», wat we inderdaad vanaf de volgende rekening zien gebeuren. Zie voetnoot 123 - Coornaert, *a.w.*, blz. 78.

127. De Vlaamse loodsen, die de «tien scepen, commende uut Spaengnen, van diverssche grooten» te Sluis binnengeleid hadden, mochten gezamenlijk als drinkgeld 3 lb. 16 s. 6 d. groten in ontvangst nemen, terwijl de piloten, «die hem ghereedt maecten ende verbeyden de Spaenssche vlote» als fooi gezamenlijk 5 s. groten kregen. R 1501-1502 (nr. 32555) f° 98 r°, 99 v° en 103 r° en v°, meestal zonder data van aankomst, en R 1502-1503 (nr. 32556), f° 82 v° - 83 v°, zeven eerste posten, eveneens zonder data. - Zie ook een stuk van 20 juli 1502: vonnis van de Brugse schepenen in een betwisting tussen Spanjaarden nopens het averijrecht. Daarin is sprake van de kapitein en de schippers van de pas aangekomen Spaanse vloot, evenals van de kooplui van de natie van Biskaje. GIL-LIODTS, *Cons. d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 205.

den¹²⁸. In het totaal werden er dat jaar aldaar zowat 41 vaartuigen met een gezamenlijke tonnenmaat van wel 5000 vaten binnengeloodst. Naast wol en ijzer, bestonden de aangevoerde goederen uit wijn, olie en specerijen¹²⁹. Volgend jaar, in 1504, zien we door de Vlaamse piloten zowat 47 schepen met een totaal draagvermogen van ongeveer 5400 vaten te Sluis binnengeloodst worden. Daaronder bevonden zich twee Spaanse vloten, waarvan de eerste, bestaande uit 15 eenheden, geladen met ijzer en wol, er op 16 mei, en de tweede eveneens met een lading wol, er in de loop van oktober aankwam. De Brugse schepenen hadden telkens voordien op de loodsen van Wenduine en Blankenberge beroep gedaan om de vaartuigen van deze beide vloten bij het binnenvaren in het Zwin te piloteren¹³⁰.

128. De stad Brugge stuurde op 17 mei 1503 haar bode «met brieven te Wenduine en zekere piloten aldaer», waarschijnlijk om hulp in te roepen bij het binnenloodsen van de Spaanse vloot. Ze betaalde, als drinkgeld, 4 s. groten aan Cornelis Hughemans en Pieter Cools van Heist, «van dat hemlieden ghelast (was) t beste te willen doen in de eerste Spaenssche vlote ter Sluus inne te bringhene»; 2 lb. 8 s. groten aan «7 piloten van Heys, ter causen van zeven scepen, by hemlieden ter Sluus inghebrocht, van diverssche grooten»; 36 s. groten aan Jacop Mussaert en vijf andere loodsen uit Sluis «van dat zy inghebrocht (hadden) eeneghe ende van den meesten (d.i. grootste) scepen van der Spaensscher vlote»; 5 lb. 3 s. 4 d. groten aan «18 stierlieden van Wendune... ende dat ter cause van 18 scepen, wesende de vlote van Spaingen, by hemlieden, midsgaders de voornoemde piloten van der Sluus ende Heys, ter Sluus inghebrocht», en 33 s. 4 d. groten aan nog een paar stuurliu, die in zee gestoken waren en geweest waren «jeghens de Spaenssche vlote tot onder Inghelandt». R 1502-1503 (nr. 32556), f° 64 r° en 82 v°, zonder data van aankomst. - Zie ook een stuk van 14 juli 1503: mandement van de Grote Raad te Mechelen aan de Brugse schepenen, hen verzoekende de kooplui van de naties van Spanje en Biskaje er toe te brengen zich in orde te stellen inzake het averijgeld, verschuldigd voor «leurs marchandises de fers et laynes avec la flotte arrivee presentement d Espagne par decha». GILLIODTS, *Cons. d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 206.

129. R 1502-1503 (nr. 32556), f° 82 v° - 83 v°, rubriek drinkgeld vanaf de 8ste post. Voor het jaaroverzicht zelf werden de eerste posten, staande in R 1503-1504 (nr. 32557) f° 85 v° - 86 r°, buiten beschouwing gelaten.

130. De stad Brugge stuurde op 18 febr. 1504 haar bode naar Wenduine «met brieven van zekere coopliden (van) Spaingen... an diverssche piloten aldaer». Voordien reeds had ze aan de loodsen van Blankenberge en Wenduine brieven gezonden. Ze bekostigde een uitgave van 3 lb. 7 s. groten aan drinkgeld ten bate van «diverssche piloten, die welke up den 16den dach van meye 1500 viere ter Sluus in t Zwin ghebrocht (hadden) 15 scepen van diverssche grooten, gheladen

Nadien, in november en december, deden ze hun uiterste best om de kapiteins van twee Venetiaanse galeien, die toen te Southampton in Zuid-Engeland gearriveerd waren, te overtuigen naar Vlaanderen over te steken en Sluis aan te doen, maar dit zonder enig resultaat¹³¹. Gaan we het scheepvaartverkeer op Sluis in de eerste vijf jaar van het stelsel van de begiftiging van de piloten met drinkgeld na, dan zien we dat gedurende die periode, lopend namelijk van 1500 tot en met 1504, door pilotage altezamen 230 vaartuigen met een totaal vrachtvermogen van zowat 26.000 vaten in de Zwinhaven binnengebracht geworden waren, wat neerkwam op een jaarlijks gemiddelde van 46 eenheden met een totaal vrachtvermogen van 5200 vaten of 113 vaten per eenheid. Het ligt evenwel voor de hand, dat alleen vreemde koopvaarders met grote draagkapaciteit, waaronder vooral de Spaanse, zich te Sluis door de Vlaamse piloten lieten binnenloodsen. Hoeveel kleinere vaartuigen, als inheemse vissersboten, vrachtschepen en lichters jaarlijks aldaar aankwamen of op weg naar Damme doorvoeren, is niet na te gaan. Te

met wulle, yzere ende andere coopmanscepen, ghecommen uut Spaengen». Op 20 okt. zond ze haar bode «met brieven te Blanckeberghe, t Heyst ende Wendunen an de piloten». Op 24 en 25 okt. werden 7 koopvaarders, waarschijnlijk herkomstig uit Spanje, te Sluis binnengeloodst. Een persoon ontving toen, wegens het brengen «van der eerster tydinghe, dat de vlote voor (t)landt was», een fooi. R 1503-1504 (nr. 32557), f° 63 v°, 67 r° en 85 v° - 86 r°, en R 1504-1505 (nr. 32558), f° 95 v° - 99 r°. - Zie ook een stuk van 10 dec. 1504 : uitspraak van de Brugse schepenen in een geschil tussen de consuls van de natie van Biskaje en de kapitein, alsmede de schippers van de Spaanse vaartuigen, geladen met wol, die toen onlangs te Sluis aangekomen waren. GILLIODTS, *Cons. d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 214.

131. In de loop van 1504 hadden de Brugse wethouders bericht ontvangen «van Veneigen, inhoudende datter twee ghaleyen bevrecht ende gheladen waren omme te commene ende arriveirne in t Zwin ende avene ter Sluus...». R 1503-1504 (nr. 32557), f° 93 r°. - Op 16 nov. stuurden ze hun bode «met brieven in de stede van Amthon (Southampton) in Inghelandt an de capitains van de galeyen, die daer ghearriveirt waren». Een maand later zonden ze een paar schippers naar deze haven «omme de twee galeyen, die aldaer ghearriveirt waren, in t Zwin ter Sluus te bringhene, indien zy in wille gheweist hadden daer te commene», maar zonder resultaat. R 1504-1505 (nr. 32558), f° 69 r° en 72 r°. - Ook het volgend jaar mislukten dergelijke pogingen. Het dekreet van de senaat van Venetië met het verbod in het vervolg nog op Vlaanderen te varen, dagtekende van 28 april 1501. GILLIODTS, *Estaple, a.w.*, dl. II, blz. 341, nr. 1328, en blz. 368-369, nr. 1358, brief van de Venetiaanse ambassadeur van 22 nov. 1505.

Damme bevond zich inderdaad de stapel van de Vlaamse kaakharing¹³².

De goede werking van het loodswezen van het Zwin bevorderde vooral in 1505 en 1506 het scheepvaartverkeer op Sluis. In 1505 deden niet minder dan 75 koopvaarders met een totaal vrachtvermogen van 9800 vaten deze haven aan. Daaronder behoorden een veertiental eenheden van een Spaanse vloot, die er begin juni gearriveerd waren. Op het einde van dezelfde maand was te Sluis ook een schip uit Napels, geladen met zwavel en salpeter, binnengeleid geworden. Bovendien waren er op 20 juli enkele hanzeatische vaartuigen aangekomen¹³³. Voor het overige vernemen we dat jaar en ook de volgende jaren weinig of niets over het land van herkomst van de binnengelooste koopvaarders en van de ladingen, die ze aanvoerden. In 1506 hadden nochtans niet minder dan 96 schepen met een totale tonnenmaat van 11.132 vaten de Zwinhaven aangedaan, waarbij 67 Vlaamse piloten betrokken geworden waren. Van de Spaanse vloot, die de gewoonte had jaarlijks één of twee maal aldaar binnen te varen, vernemen we dat jaar niets, wat niet wil zeggen, dat ze er toen weggebleven was¹³⁴. Voortaan en voor een lange periode zijn de

132. Weliswaar had Sluis in 1498 eveneens het recht van verstapeling van de aangevoerde kaakharing weten te verkrijgen, zodat het, zoals Damme, geaakte haring mocht doen verpakken, merken en ronon, maar dit lokte in 1509 een conflict met Brugge en Damme uit, die zich in hun belangen geschaad voelden. Het gevolg was dat twee jaar later, door een ordonnantie van keizer Maximiliaan en zijn zoon Karel, dit voorrecht terug ingetrokken werd. Laurent e.a., *Recueil des ordonnances, IIe série, a.w.*, dl. I blz. 185 en vlg. Stuk van 12 dec. 1511.

133. Onder de veertien eenheden van de Spaanse vloot bevonden er zich drie met een laadvermogen van elk 300 vaten. Van de drie «oostersche» of hanzeatische schepen waren er twee met een tonnenmaat van elk 120 vaten en een derde van 112 vaten. Van waar ze kwamen, vernemen we niet. R 1504-1505 (nr. 32558), f° 99 v° - 99 r°, en R 1505-1506 (nr. 32559), f° 91 v° - 94 v°.

134. R 1505-1506 (nr. 32559), f° 91 v° - 94 v°, en R 1506-1507 (nr. 32560), f° 99 v° - 103 r°. Van ongeveer de helft van de Vlaamse loodsen wordt hierin nog de woonplaats aangeduid. - Dat jaar traden sommige Vlaamse piloten tijdelijk in dienst van de koninklijke scheepvaart langs de Vlaamse kust op de weg naar Spanje. Filips de Schone vertrok immers in januari uit Vlissingen voor zijn laatste reis naar dat land en onder de door hem aangeworven loodsen bevonden er zich ook een paar uit Blankenberge, namelijk Lammin Wouters en Pieter Beyen. Beiden werden door hun gemeente op 8 jan. naar Vlissingen gestuurd.

notities in de Brugse stadsrekeningen inderdaad van die aard, dat we alleen maar door voor te gaan op de aankomst van meerdere vaartuigen op een en dezelfde dag of tijdens enkele opeenvolgende dagen kunnen vermoeden, dat deze vloot of een smaldeel ervan te Sluis binnengeloodst geworden was¹³⁵. Dank zij andere bronnen komen we evenwel soms toch te weten of de Spanjaarden er op zulk een datum werkelijk aangekomen waren. Aangezien de genoemde rekeningen vanaf 1505 per boekjaar alleen voor ieder binnengeleid schip de datum van aankomst te Sluis, de tonnenmaat, de naam van piloot en het bedrag van diens drinkgeld opsommen, met weglating van andere bijzonderheden, schikken we hieronder de gegevens van de jaaroverzichten in een statistische tabel, althans voor wat de tijdspanne 1505-1519 betreft :

jaar	aantal binnengeloodste schepen	totale tonnenmaat in vaten
1505	75	9800
1506	96	11132
1507	55	6339
1508	48	5295
1509	66	7195
1510	55	6379
1511	43	4920
1512	47	6312
1513	41	5686
1514	23	2975

Na het volbrengen van hun opdracht keerden ze uit Engeland naar Blankenberge terug. Brussel. Alg. Rijksarchief, Rekenkamer, nr. 32223, stadsrek. van Blankenberge van 1505-1506, f° 18 v°, 20 r° en 22 r°, en nr. 32224, volgende stadsrek., f° 12 r°. - C. DEHAISNES, *Inv. somm. des arch. dép. du Nord, Chambre des Comptes de Lille*, dl. IV, Rijsel, 1881, blz. 314, nr. B 2197, rek. van Simon Longin, ontvanger-generaal van Filips de Schone, over het jaar 1506, f° 282 v° en 302 r°.

135. In 1506 kwamen er te Sluis eind april - begin mei en eind juli - begin augustus telkens twaalf of meer schepen aan, wellicht allemaal eenheden van Spaanse smaldelen. R 1505-1506 (nr. 32559), f° 92 r° - 93 r°.

jaar	aantal binnengelooste schepen	totale tonnenmaat in vaten
1515	± 30	± 4200
1516	± 38	± 5400
1517	32	4140
1518	39	5010
1519	37	4455

Vatten we de voorgaande gegevens samen in periodes van vijf jaar, dan stellen we vast, dat er gedurende de betrokken vijftien jaar, in vergelijking met het begin van de eeuw, wat aangaat het aantal binnengelooste vaartuigen en hun totale tonnenmaat eerst een stijging en daarna een daling plaatsgevonden had, alhoewel het gemiddeld laadvermogen per schip zelf verder bleef stijgen. Dit moge blijken uit de volgende statistische tabel daarover :

Vijfjaren- periode	aantal binnen- gelooste schepen	totaal aan draag- vermogen (in vaten)	gemiddelde tonnen- maat per schip (in vaten)
1505-1509 ¹³⁶	340	39.761	117
1510-1514 ¹³⁷	209	26.272	125
1515-1519 ¹³⁸	176	23.205	132

136. R 1504-1505 (nr. 32558), f° 95 v° - 99 r°, R 1505-1506 (nr. 32559), f° 91 v° - 94 v°, R 1506-1507 (nr. 32560), f° 99 v° - 103 r°, R 1507-1508 (nr. 32561), f° 82 r° - 83 v°, R 1508-1509 (nr. 32562), f° 70 r° - 72 r° en R 1509-1510 (nr. 32563), f° 69 r° - 71 r°.

137. R 1509-1510 (nr. 32563), f° 69 r° - 71 r°, R 1510-1511 (nr. 32564), f° 77 r° - 78 v°, R 1511-1512 (nr. 32565), f° 103 v° - 105 v°, R 1512-1513 (32566), f° 147 r° - 149 r°, R 1513-1514 (niet te Brussel), f° 135 r° - 136 r°, en R 1514-1515 (niet te Brussel), f° 105 r° en v^o.

138. R 1514-1515 (niet te Brussel), f° 105 r° en v^o, R 1515-1516 (nr. 32567), f° 109 r° - 110 r°, R 1516-1517 (nr. 32568), f° 120 v° - 122 v°, R 1517-1518 (nr.

Verantwoordelijk voor de vermindering van het aantal binnenvarende koopvaarders was ongetwijfeld niet zozeer de moeilijke toegang tot de haven van Sluis, dan wel de gewijzigde economische conjunctuur, die ook op de Spanjaarden zwaar begon te wegen, al was het maar wegens tijdelijke problemen inzake afzet of retourvracht¹³⁹. Het scheepvaartverkeer op Sluis kende nochtans in 1520 een merkwaardige herleving nadat de Brugse schepenen, die blijkbaar van de ernst van de toestand bewust geworden waren, ingegrepen hadden. Van het binnenlopen op 4 februari van een Spaans smaldeel, tellende elf eenheden, maakten ze inderdaad gebruik om aan elk van de elf schippers een gratificatie van twee philippusgulden toe te kennen, hen daarbij aansporende hun goede wil te tonen door ook in het vervolg de Zwinhaven nog aan te doen¹⁴⁰. Daarop werd werkelijk ingegaan,

32569), f° 116 v° - 118 r°, R 1518-1519 (nr. 32570), f° 117 r° - 119 r°, en R 1519-1520 (nr. 32571), f° 120 v° - 123 v°. - In R 1515-1516 (nr. 32567) ontbreken de data van aankomst van de binnengeloodste vaartuigen, zodat we voor de jaren 1515 en 1516 op een willekeurige indeling van de gegevens moeten steunen om een jaaroverzicht op te stellen. - Het was wellicht op een Spaanse retourvloot, dat de jonge koning Karel, later keizer Karel, zich in september 1517 te Vlissingen inscheepte, om zich westwaarts te begeven. De stad Blankenberge betaalde 7 lb. 12 s. groten aan drie van haar stuurlui «ter cause van dat zy, volghende den scrivene ende bevele van den coninc... met huerlieder boots, scippers en veynoten, zint den 8en in hoeyemaent... telken als den wint west waeide, by nachte ende by daghe, den zelve coninc... ter zee... (gingen) beydene ende verwachtene, telken daghe van zyn vertreckene, omme hem ende zyne vlote te conduyserene ende ghele(d)ene uutten dangiere van den bancken ende ondiepten...». Brussel. Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr. 32235, stadsrek. van Blankenberge van 1517, f° 10 v° en 15 r°. - Een Spaanse vloot bracht ook in juni 1518 de broer van de koning, namelijk aartshertog Ferdinand, uit het westen terug. De tesorier van de stad Brugge betaalde 43 philippus gulden en 10 groten als loon aan «diverschen pyloten van Oosthende, Blanckeberghe ende elders..., dewelke de tydinghe brochten..., dat... dom Fernande... commende uut Spaengnen, te lande ghearriveert was in Zeeland, aldaer zy hem hadden convoyeren ende gheleeden voorby de costen van Vlaendren...». GILLIODTS, *Estante, a.w.*, dl. II, blz. 493. - Twee Blankenbergse stuurlui ontvingen van hun gemeente 10 s. groten voor dezelfde dienst. Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer nr. 32236, stadsrek. van Blankenberge van 1518, f° 10 v.

139. Tot de retourvracht behoorde ook Vlaamse kaakharing, maar veel vernemen we daarover niet, evenmin als over de Spaanse retourvloot zelf.

140. Ordonnantie van 10 febr. 1520 van de Brugse magistraat betreffende genoemde gift. GILLIODTS, *Estante a.w.*, dl. II, blz. 520, nr. 1482. - In de stadsrekening vinden we onder de datum 4 febr. evenwel slechts de aankomst

vermits op 12 oktober aldaar een tweede vloot, die uit een twintigtal schepen bestond en dus ongetwijfeld Spaans was, arriveerde. Dat jaar werden altezamen niet minder dan 81 vaartuigen met een totale vrachtkapaciteit van 11.161 vaten te Sluis binnengeloodst, iets wat in zulk een mate sinds 1506 niet meer gebeurd was¹⁴¹. Dit moet de Bruggelingen in hun overtuiging, dat de rol van het Zwin als aanleghaven voor grote schepen op verre na nog niet uitgespeeld was, versterkt hebben. In werkelijkheid vormden de internationale verhoudingen, wegens de uitbarsting van de oorlog tussen Karel V en Frans I, voor de Brugse economie weldra een nadeel temeer. Voortaan inderdaad waagden bijna alleen nog de Spaanse koopvaarders, die overigens meestal in vlootverband en dus in konvooi onder het bevel van een kapitein of admiraal voeren, Sluis verder aan te doen, terwijl andere vreemde schepen er nog minder dan vroeger verschenen. Dit blijkt uit de volgende tabel over de scheepvaarbegeing in het Zwin van 1520 tot 1529 :

van 10 en niet van 11 schepen vermeld. R 1519-1520 (nr. 32571), f° 121 r°. Voor de uitgave van 22 philippus gulden aan de 11 Spaanse schippers, zie aldaar f° 127 r°.

141. Onder deze 81 eenheden bevonden er zich 17 van 36 tot 90 vaten, 16 van 100 vaten, 12 van 120 tot 140 vaten, 15 van 150 vaten, 10 van 160 tot 180 vaten, 8 van 200 vaten en een van 250 vaten, benevens twee Venetiaanse galciën. Opvallend in deze opsomming is het groot aantal vaartuigen met een laadvermogen van minder dan 100 vaten, wat neerkwam op een tijdelijke terugloop van de gemiddelde tonnenmaat per eenheid tot 126 vaten. De 81 schepen waren door zowat 70 Vlaamse piloten, waarvan de woonplaats niet aangeduid wordt, te Sluis binnengeloodst geworden. Zowat 12 onder hen hadden elk achtereenvolgens 2 of 3 vaartuigen aldaar binnengebracht. R 1519-1520 (nr. 32571), f° 120 v° - 123 v°, en R 1520-1521 (nr. 32572), f° 132 v° - 134 v°. - Koning Karel zelf keerde einde mei uit Spanje met een vloot naar de Nederlanden terug en ontscheepte te Vlissingen. Drie Blankenbergse loodsen waren naar hem in Spanje gestuurd geworden. Niet te verwonderen dat bij diens terugkeer voor de Vlaamse kust de wethouders van Blankenberge zich tot «an s keyzers scip» lieten voeren, wellicht om er hun opwachting te maken. Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer, nr. 32237, stadsrek. van Blankenberge van 1519, f° 7 v°, en nr. 32238, rek. van 1520, f° 11 v°.

Brugge en de pilotage van de Spaanse vloot in het Zwin

jaar	aantal binnen- geloofde schepen	totale vracht- kapaciteit (in vaten)	aantal eenheden en datum van aankomst van de Spaanse vloot (beide vermoedelijk)
1520	81	11161	11 (op 4 febr.) en 18 (op 12 okt.)
1521	29	3902	11 (op 19 sept.)
1522	21	3100	11 (op 3 maart)
1523	25	3840	15 (op 14 april)
1524	29	3570	22 (op 22 april)
1525	17	2730	14 (op 20 en 26 juli)
1526	25	3950	13 (op 28 april)
1527	9	1360	
1528	2	160	
1529	2	260	

Indien gedurende de vijfjarenperiode 1520-1524, waarbij inbegrepen het eerstgenoemde topjaar, 185 vaartuigen met een totale tonnenmaat van 25.573 vaten te Sluis binnengeloofst konden worden, wat een lichte vooruitgang betekende¹⁴², dan bedroeg tijdens de daaropvolgende vijfjarenperiode 1525-1529 het totaal aantal aldaar binnengebrachte schepen slechts 55 met een gezamenlijk laadvermogen van 8460 vaten¹⁴³. In 1527 was er inderdaad in het jaarlijks bezoek van de Spaanse koopvaardijvloot aan Sluis een zware crisis ingetreden, die drie jaar zou aansle-

142. R 1519-1520 (nr. 32571), f° 120 v° - 123 v°, R 1520-1521 (nr. 32572), f° 132 v° - 134 v°, R 1521-1522 (nr. 32573), f° 121 v° - 122 v°, R 1522-1523 (nr. 32574), f° 122 r° - 113 r°, R 1523-1524 (nr. 32575), f° 116 v° p 118 r°, en R 1524-1525 (nr. 32576), f° 113 v° - 114 v°. - Voor 1524, toen op 22 april een vloot van 22 Spaanse koopvaarders door de Vlaamse piloten te Sluis binnengeloofst geworden kon worden, zie voetnoot 77.

143. R 1524-1525 (nr. 32576), f° 113 v° - 114 v°, R 1525-1526 (nr. 32577), f° 108 v° - 109 r°, R 1526-1527 (nr. 32578), f° 113 r° en v^o, R 1527-1528 (nr. 32579), f° 115 v°, R 1528-1529 (nr. 32580), f° 110 v°, en R 1529-1530 (nr. 32581), f° 106 r° en v^o. - Voor de vloot uit Biskaje te Sluis in 1527, zie GILLIODTS, *Cons. d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 298, stuk van 30 aug. 1533.

pen. In 1528 en 1529 blijkt deze vloot aldaar zelfs volledig verstek gegeven te hebben, vermits toen in het geheel slechts vier schepen konden binnengeloodst worden. Wat er ook van zij, tijdens de genoemde tien jaar kwam het grootste gedeelte van de koopvaarders, die het Zwin aandeden, ongetwijfeld uit Spanje en moeten buiten de 86 eenheden, die er in vlootformatie gearriveerd waren, de meeste overige schepen ook uit dat land herkomstig geweest zijn.

Nadat begin augustus 1529 tussen de keizer en de Franse koning de vrede hersteld geworden was, duurde het nog tot mei van het jaar daarop vooraleer in het Zwin opnieuw een smaldeel van vier Spaanse vaartuigen verscheen, weldra een maand later gevolgd door een viertal andere Spaanse schepen, waaronder een admiraalschip. De Brugse wethouders schonken, als blijk van waardering voor deze terugkeer, aan de zeven schippers van genoemde eenheden een wambuis in satijn en aan de kapitein van het admiraalschip een in fluweel¹⁴⁴. In het totaal konden dat jaar maar veertien vreemde koopvaarders te Sluis binnengeloodst worden¹⁴⁵. Indien ook de vier volgende jaren het aantal vaartuigen, dat, zoals naar gewoonte, meestal uit Spanje kwam, eerder aan de lage kant lag, dan steeg toch de gezamenlijke tonnenmaat, wat een gevolg was van de grotere vrachtkapaciteit van de meeste afzonderlijke eenheden¹⁴⁶. Dat kunnen we uit de volgende statistische tabel afleiden :

144. «Ghegheven den capiteyn ende diverssche meesters van den voorseiden Spaenschen scepen, omdat zy te ghewillegher souden vesen (d.i. wezen) up een ander tyt met hueren scepen in t Zwin ter Sluis te commene ende den andren meesters van den scepen zulc rapport van der Zwene te doen, als zy daerof bevonden hadden, te wetene den capiteyn een fluweelen ende d ander elc een sattynen wambays». De uitgave daarvoor bedroeg 10 lb. 12 s. groten. R 1529-1530 (nr. 32581), f° 106 v°. - Het «Spaensch scip, ghenampt den ammirael», was op 30 juni aangekomen. Het moet een groot vaartuig geweest zijn, aangezien de Vlaamse piloot, die het binnenleidde, een fooi ten bedrage van 30 s. groten ontving. Ib., f° 106 r°. - Zie ook voetnoot 22.

145. R 1529-1530 (nr. 32581), f° 106 r° en v^o, en R 1530-1531 (nr. 32582), f° 107 r° - 108 v°.

146. Een piloot uit Sluis werd op een bepaald ogenblik, waarschijnlijk in aug. 1531, in zee gestuurd «omme te vernemene naer de Spaensche vloote». R 1530-1531 (nr. 32582), f° 108 r°. - Begin okt. 1532, nadat door Blankenbergse loodsen

Brugge en de pilotage van de Spaanse vloot in het Zwin

jaar	aantal binnengeloofde schepen	totaal draagvermogen	hoogste tonnenmaat (in vaten) van één schip
1530	14	± 2850	«admirael» (? vaten)
1531	19	3930	300 (4 eenheden) en 350
1532	23	4450	300
1533	34	5865	250
1534	25	4920	300 (3 eenheden) en 320

Gedurende de vijfjarenperiode 1530-1534 waren dus in het geheel 115 schepen met een totaal draagvermogen van ± 22.010 vaten te Sluis binnengeloofd geworden. Daaronder bevonden zich slechts 8 eenheden van minder dan 100 vaten. De overige 107 hadden een tonnenmaat variërend van 100 tot 350 vaten¹⁴⁷. De gemiddelde vrachtkapaciteit van de meestal uit Spanje komende koopvaarders, die Sluis aandeden, was in deze periode dus tot zowat 190 vaten per schip gestegen. Dit stelde ongetwijfeld aan de Spaanse schippers, die met dergelijke grote vaartuigen het Zwin wilden binnenvaren en daarbij niet zeker waren dit zonder gevaar voor stranding te kunnen doen, inzake pilotage, steeds moeilijker problemen. Overigens gingen de volgende jaren de schepen van de Spaanse vloot, na hun aankomst vóór de Vlaamse kust, soms eerst gaan liggen op de rede van «de Noord» nabij Knokke om daarna de Zwinhaven aan te doen, waarbij dan de hulp van bijzonder ervaren loodsen, meestal herkomstig uit Sluis zelf, nodig was¹⁴⁸.

enkele Spaanse koopvaarders te Sluis binnengeleid geworden waren, voerden de Brugse wethouders met de beide burgemeesters en twee onder «d expertste pyloten» van Blankenberge besprekingen «nopende der pylotagie ende t inbringhen der Spaingschen scepen». Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer nr. 32250, stadsrek. van Blankenberge, 1532-1533, f° 8 r°. - R 1532-1533 (nr. 32584), f° 8 r°.

147. R 1529-1530 (nr. 32581), f° 106 r° en v°, R 1530-1531 (nr. 32582), f° 107 r° - 108 v°, R 1531-1532 (nr. 32583), f° 101 v° - 102 r°, R 1532-1533 (nr. 32584), f° 99 r° - 100 v°, R 1533-1534 (nr. 32585), f° 78 r° - 79 r°, en R 1534-1535 (nr. 32586), f° 76 v° - 77 v°.

148. Zie de voetnoten 25, 26, 87 en 88.

Gaan we de scheepvaartbeweging op Sluis tijdens de vijfjarenperiode, gaande van 1535 tot en met 1539, na, dan zien we dat die, vergeleken met de trafiek gedurende de vijf voorgaande jaren, globaal genomen, erop vooruit gegaan was en dit niettegenstaande de toenmalige verslechtering in de internationale toestand. Dit verkeer was ook minder wisselvallig geweest, vermits de Spaanse koopvaarders nagenoeg regelmatig opnieuw de Zwinhaven aangedaan hadden. Voor het overige had ook soms een zeldzaam hanzeatisch schip of een vaartuig uit Portugal aldaar zijn verschijning gemaakt. Dit alles vatten we in volgende tabel samen :

jaar	aantal binnengeloofste schepen	totaal draagvermogen (in vaten)	aantal Spaanse schepen aangekomen in vlootverband met datum van aankomst	hanzeatische (H) en Portugese (P) vaartuigen
1535	29	5740	5 (op 18 aug.) en 10 (op 15 sept.)	1 (H)
1536	13	2940	5 (op 27 april) en 3 (op 9 mei)	
1537	47	9400	20 (op 15 mei) en 18 (op 2 okt.)	1 (H) en 1 (R)
1538	34	5994	11 (op 15 juni) 5 (op 20 sept.) en 5 (op 28 sept.)	3 (H) en 1 (P)
1539	33	5600	3 (op 24 mei) 4 (op 11 sept.) en 5 (op 28 sept.)	3 (H)

Gedurende genoemde tijdspanne van vijf jaar konden dus 156 schepen met een gezamenlijke vrachtvermogen van 29.674 vaten te Sluis binnengeloofst worden. Daaronder bevonden zich 26 eenheden met een tonnenmaat van 300 tot 350 vaten¹⁴⁹. Dit be-

149. R 1534-1535 (nr. 32586), f° 76 v° - 77 v°, R 1535-1536 (nr. 32587), f° 79 v° - 81 v°, R 1536-1537 (nr. 32588), f° 79 v° - 81 v°, R 1537-1538 (nr. 32589), f° 77 r° - 79 v°, R 1538-1539 (nr. 32590), f° 84 r° - 86 r°, en 1539-1540 (nr. 32591), f° 75 r° - 77 r°.

trekkelijk gunstig resultaat was ongetwijfeld te danken aan de politiek van tegemoetkoming, die de Brugse schepenen, vooral sinds 1537, zowel tegenover de Spaanse schippers en vlootoversten, als tegenover de Vlaamse piloten voerden en waarvan ze in het vervolg voor geruime tijd niet meer zouden afwijken. Niet alleen stuurden de genoemde wethouders nu stelselmatig loodsden in zee om de Spaanse vloot op te sporen of op te wachten, teneinde ze daarna gebeurlijk het Zwin binnen te leiden, maar bovendien bedachten ze nu voortaan ook de Spaanse prominenten en schippers, hetzij met bijzondere schenkingen in de vorm van een kostbaar vaatwerk of een som gelds, hetzij met een stuk stof voor een wambuis. Aldus ontvingen de schippers van tien Spaanse vaartuigen, die op 15 september 1535 Sluis aangedaan hadden, van de stad Brugge in het totaal 5 pond groten of elk 10 schellingen groten als fooi¹⁵⁰. Het volgend jaar bleef weliswaar dergelijke geldelijke tegemoetkoming aan de Spaanse meesters, die met hun schip de Zwinhaven binnengevaren waren, uit¹⁵¹.

150. In de loop van 1535 bracht de bode van Brugge te Blankenberge «diversche letters van der nacie van den Spaingairden, residerende te Brugghe, an de pyloten», evenals een verzoek om bij de wethouders van die stad te komen. Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer, nr. 32353, stadsrek. van Blankenberge (1535-1536), f° 13 r°, z.d. - Twee Blankenbergse loodsden, die op verzoek van de Brugse schepenen in september van dat jaar «met hueren booten ende diverssche ghesellen uitvoeren jehghens ende omme te verwachtene de Spaensche vloote» ontvingen samen daarvoor een tegemoetkoming van 6 lb. groten en voor dezelfde dienst in oktober 4 lb. groten. De stad betaalde de tien genoemde «meesters van den scepen van der Spaenscher vloote», die midden september aangekomen waren, de 5 lb. groten, «ten hende dat zy bet zouden gheneghen zyn meer in t Zwyn te commene». Aan Jan Darano, «Spaignaert», die wellicht als loods, in november twee grote Spaanse vaartuigen binnengebracht had, schonken ze 20 s. groten drinkgeld. R 1535-1536 (nr. 32587), f° 50 r° en 80 r° - 81 v°. Het aantal eenheden van 300 vaten, dat in 1535 te Sluis binnengeleid werd, bedroeg vier, waaronder een hanzeatisch schip. - In september van dat jaar was de voet van het drinkgeld voor de piloten van 4 groten per 10 vaten aan tonnenmaat op 6 groten gebracht geworden.

151. In 1536 was een nieuw gewapend konflikt tussen Karel V en Frans I uitgebroken. Het zou tot 1538 aanslepen. De Brugse magistraat had in april 1536 een tweetal loodsden in zee gestuurd om de Spaanse vloot op te wachten, maar slechts vijf eenheden ervan deden Sluis aan, waarna nog een drietal andere op 9 mei volgden. Na die datum werden dat jaar aldaar geen koopvaarders meer door de Vlaamse piloten binnengeleid. R 1535-1536 (nr. 32587), f° 80 r° - 81 v°, en R 1536-1537 (nr. 32588), f° 79 v° - 81 r°.

Ook de schippers van de twintig Spaanse vaartuigen, die op 15 mei 1537 aldaar binnengeloodst konden worden, mochten geen gratificatie in ontvangst nemen¹⁵². De Brugse wethouders zetten nochtans hun stelsel van fooien ten bate van de Spaanse meesters voorgoed in met de aankomst op 2 oktober van hetzelfde jaar van 18 koopvaarders waarvan de schippers elk een weefsel in satijn, vier ellen groot, als geschenk kregen. De kapitein van deze vloot, aan wie een geldelijke tegemoetkoming toegezegd geworden was, indien hij met zijn schepen Sluis zou hebben aangedaan, ontving een beurs bevattend zestig karolusgulden, een niet te versmaden gift¹⁵³. In 1538 werd door de Brugse magistraat zowat 26 stukken satijn voor een wambuis aan de Spaanse schippers, die in de loop van het jaar in de Zwinhaven gearriveerd waren, uitgedeeld. De kapitein van een smaldeel van elf eenheden, dat aldaar op 15 juni aangelegd had, werd met twee zilveren schalen, voorzien van het wapen van Brugge bedacht, terwijl de solicitor van de Spaanse natie in die stad als

152. In april 1537, nadat gedurende bijna een vol jaar geen vreemde schepen meer uit zee te Sluis binnengeloodst geworden waren, beloofden de Brugse wethouders aan vijftien Vlaamse piloten hun fooi te verdubbelen, indien ze er de Spaanse vloot zouden weten binnen te leiden. Twee Blankenbergse loodsen, dezelfde, op wie twee jaar voordien reeds beroep gedaan geworden was, voeren met hun metgezellen «in Ynghelant, omme aldaer te verbeydene de Spaensche vloote» en die in het Zwin ter bestemming te brengen, wat op 15 mei gebeurde. Al de Vlaamse piloten, die daarbij betrokken geweest waren, namelijk een veertigtal, werden met de nieuwe fooi of ander drinkgeld bedacht. R 1536-1537 (nr. 32588), f° 79 v° - 81 r°.

153. Ze bekostigden een uitgave van 25 lb. 4 s. groten «ter cause van 72 hellen satyn... gesconcken den (achtien) scippers van der voornoemde vloote omme hemlieden te ghewilleghe t hebbene up een andere tyt met hueren scepen in t Zwyn te commene». Ze bedachten de kapitein van dezelfde vloot met een beurs, bevattende 60 Karolus guldens, d.i. 10 lb. 10 s. in groten, «ten hende, dat hy van den Zwene goedt rapport doen zoude». R 1537-1538 (nr. 32589), f° 78 r°. - Aan de kapitein was op 8 juni 1537 eigenlijk een som gelds ten bedrage van 100 philippus guldens beloofd geworden. GILLIODTS, *Cons. d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 306, ontleding van de akte van genoemde datum, naar Brugge, Stadsarch., Memoriael van den Camere, 1536-1537 (zoek), f° 51. - Daar in genoemd jaar 47 vaartuigen met een totaal laadvermogen van 9400 vaten te Sluis binnengeloodst geworden waren, was de gemiddelde tonnenmaat per eenheid tot 200 vaten gestegen. Het aantal eenheden van 300 tot 320 vaten bedroeg 5 of 6. R 1536-1537 (nr. 32588), f° 79 v° - 81 r°, en R 1537-1538 (nr. 32589), f° 77 r° - 79 v°.

beloning voor zijn tussenkomst, die tot de aankomst van genoemde koopvaarders leidde, een beloning in geld, ten bedrage van drie karolusgulden, ontving. Ook de verschillende groepen Vlaamse loodsen, die tot het binnenleiden van het smaldeel bijgedragen hadden, werden met bijzondere fooien bedacht. De elf betrokken schepen waren immers, na hun aankomst vóór het Zwin, veiligheidshalve op «de Noord» gaan liggen, vanwaar ze daarna afgehaald dienden te worden, iets wat wellicht toen voor de eerste maal gebeurd was¹⁵⁴. De voorspraak van de Spaanse kooplui te Brugge was ook nodig geweest toen, in de loop van september en oktober 1538, de wethouders van die stad op de piloten van Wenduine, Blankenberge en Sluis beroep gedaan hadden, ten einde hun hulp te bekomen voor het binnenleiden van de toen aankomende koopvaarders uit Spanje. Dit had alsdan toch telkens voor gevolg gehad, dat verschillende eenheden zich te Sluis hadden laten binnenloodsen¹⁵⁵. Op te merken is,

154. In R 1537-1538 (nr. 32589) en de volgende Brugse stadsrekeningen tot en met R 1542-1543 (nr. 32594) vinden we telkens het aantal Spaanse schippers vermeld, die met satijn voor een wambuis begiftigd geworden waren. Daar de uitgaven daarvoor telkens over het volledige boekjaar liepen, is het meestal niet mogelijk, door combinatie met andere gegevens, een juiste berekening te maken van het aantal schippers, dat per kalenderjaar aldus bedacht geworden was, maar approximatief gaat dit wel. - In 1537 ontvingen de schippers van elf Spaanse vaartuigen, die op 15 juni Sluis aangedaan hadden, na eerst op «de Noord» te zijn gaan liggen, elk zulk een stuk stof voor een wambuis, «ten hende dat zy meer gheneghen zouden wesen in t Zwin te commene», en dit voor een totaal bedrag van 15 lb. 8 s. groten, wat neerkwam op 28 s. groten per stuk. De twee «selveren scalen», geschonken aan de kapitein van genoemd smaldeel, kostten 9 lb. 3 s. 4 d. groten. De solicator van de Spaanse natie mocht de genoemde drie Karolus gulden ter waarde van 10 s. 6 d. groten in ontvangst nemen, wegens «zekere diligencie by hem ghedaen, ten hende dat de voornoemde scepen in t Zwin zouden commen» en ook wegens het assisteren van de «commysen van der stede» te Sluis. Drie Vlaamse loodsen werden bedacht met een fooi ten bedrage van 16 s. 10 d. groten, «van dat zy de voornoemde elleven scepen in t Zwin hilpen bringhen ende daertoe groote naerstichede deden». R 1537-1538 (nr. 32589), f° 79 r°. - Zie ook voetnoot 83. - Tijdens het volgende ambtstermijn, gaande van sept. 1538 tot en met aug. 1539, werden 27 stuks satijn uitgereikt. R 1538-1539 (nr. 32590), f° 86 r°.

155. De stad Brugge stuurde begin oktober Jan de Vendeul, schepene, naar Wenduine en Blankenberge «met lettren van den coopliden» om die aldaar te doen overmaken «an den meesters van der Spaenscher vloote», alsdan wellicht reeds liggende vóór de kust. Ze ontbood twaalf piloten uit Sluis, Blankenberge en Wenduine «omme met hemlieden te communicuierne van der Zwene in in-

dat onder de 34 vaartuigen, die dat jaar aldaar aankwamen, zich niet alleen de genoemde Spaanse eenheden en smaldelen bevonden, maar eveneens drie hanzeatische schepen, benevens een schip uit Portugal en zelfs een vaartuig, metend 300 vaten, toebehorend aan Brugse reders¹⁵⁶. In 1539 konden nagenoeg evenveel koopvaarders als het jaar voordien in het Zwin binnengeloofd worden, namelijk 33, waaronder, naast de Spaanse, nogmaals drie hanzeatische. Toch had het tot augustus geduurd vooraleer de magistraat van Brugge ertoe gekomen was enkele Blankenbergse loodsen in zee te sturen om de Spanjaarden tegemoet te voeren en Sluis binnen te leiden. Altezamen waren dat jaar zowat 26 stukken weefsel in satijn aan de Spaanse schippers, die aldaar aangelegd hadden, geschonken geworden¹⁵⁷. Intussen hadden de Brugse wethouders aan de consuls van de Spaanse natie hun ontwerp van vernieuwing van het loodswezen voorgelegd, dienend om van de keizer de uitvaardiging van een verordening daarover te verkrijgen. Het volgend jaar zagen ze door de vorst het stapelrecht van hun gemeente bevestigd worden¹⁵⁸.

brenghen van den scepen» van deze vloot en schonk hen elk een karolus gulden. Gedurende genoemde maand konden inderdaad een elftal vreemde koopvaarders, vooral Spaanse, hoofdzakelijk door Blankenbergse loodsen te Sluis binnengeleid worden. R 1538-1539 (:nr. 32590), f° 65 v° en 84 r°.

156. De aankomst van deze 34 vaartuigen had plaatsgegrepen van mei tot en met oktober, dus binnen een half jaar. Negentien van deze schepen hadden een tonnenmaat van 200 tot 350 vaten. De Brugse koopvaarder was op 1 juni door «Heyndric Frans, scippere ende pylote» binnengeloofd geworden. Onder de drie hanzeatische eenheden bevonden zich twee hulken. R 1537-1538 (nr. 32589), f° 77 r° - 79 v°, en R 1538-1539 (nr. 32590), f° 84 r° - 86 v°.

157. De genoemde piloten waren gedurende augustus en september in het geheel 23 dagen «in zee, verwachtende de Spaensche scepen», waarvoor ze een vergoeding van 2 lb. groten per week voor allen samen of voor de drie weken in totaal 6 lb. groten ontvingen. Voordien reeds waren de Brugse schepenen te Blankenberge met de loodsen aldaar over de pilotage gaan spreken. Van de 33 vaartuigen, die dat jaar te Sluis binnengeleid werden, waren er 14 met een laadvermogen van 200 tot 300 vaten. Van de drie hanzeatische eenheden, kwamen er twee uit Danzig, elk met een tonnenmaat van 100 vaten. De derde was een hulk van 300 vaten. R 1538-1539 (nr. 32590), f° 84 r° - 86 r°, en R 1539-1540 (nr. 32591), f° 75 r° - 77 r°.

158. Stuk van 7 aug. 1540. GILLIODTS, *Consulat d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 317. - Placcaert-boecken van Vlaenderen. Gent-Antwerpen, 1639-1786, dl. III, blz. 969.

De reorganisatie van het loodswezen van het Zwin door de keizerlijke verordening van 24 september 1539 beantwoordde ongetwijfeld aan een dringende noodzaak, althans op nautisch gebied, gezien de groeiende tonnenmaat van de Spaanse koopvaarders, die Sluis bleven aandoen. Aan de evolutie, die in de economische conjunctuur sinds het begin van de eeuw ingetreden was, meer bepaald de verplaatsing van de handelsactiviteit van de meeste vreemde naties van Brugge naar Zeeland of Antwerpen, kon evenwel weinig of niets meer gewijzigd worden. Dit was zeker de voornaamste oorzaak van de vermindering van de vreemde koopvaardij op Sluis, maar ook de voortzetting van de vijandelijkheden tussen Karel V en de Franse koning had een nadelige invloed op dit verkeer. Toch bleven sommige Spaanse schippers de Zwinhaven verder aandoen, spijs de risico's die ze er bij het binnenvaren konden oplopen en die hen er nu toe aanzetten, naast het in dienst nemen van Vlaamse loodsen, ook op eigen uit Spanje meegebrachte piloten beroep te doen. Dezen laatsten werden dan ook weldra op hun beurt door de Brugse wethouders begiftigd met een gratificatie, namelijk een premie ten bedrage van een dukaat de man. De uitgaven daarvoor vinden we, zoals die voor de bekostiging van de aan de Spaanse schippers uitgereikte stukken satijn, telkens in de Brugse stadsrekeningen aangetekend. De beide gegevens vullen elkaar, voor wat de vaststelling van het aantal tijdens een bepaald boekjaar binnengeloodste Spaanse vaartuigen aangaat, min of meer aan¹⁵⁹. De vijfjarenperiode 1540-1544, die na de uitvaardiging van de keizerlijke ordonnantie inzake de reglementering van de pilotage ingezet geworden was, verliep vrij wisselvallig. Dit is uit volgende tabel af te leiden :

159. Het boekjaar liep, zoals gezegd, van 1 sept. van het ene jaar tot en met 31 aug. van het daaropvolgende. Vanaf R 1544-1545 (nr. 32596) duiden de Brugse stadsrekeningen evenwel alleen telkens de globale uitgave voor de bekostiging van de uitgereikte stukken satijn aan, zonder verdere bijzonderheden, meestal zelfs zonder de prijs per el van die stof, zodat de totale hoeveelheid verdeelde satijn moeilijk te berekenen is.

jaar	aantal binnengelooste schepen	totaal draagvermogen (in vaten)	vermoedelijk aantal Spaanse schepen (begiftigde schippers)
1540	43	8120	35
1541	39	7334	37
1542	6	1395	6
1543	54	9665	48
1544	1	150	

Gedurende deze vijf jaar waren dus in het geheel 143 schepen met een gezamenlijke tonnenmaat van 26.664 vaten te Sluis door de loodsen binnengebracht geworden¹⁶⁰. Daaronder bevonden zich 82 eenheden met een vrachtvermogen van elk 200 tot 300 vaten. Een vaartuig, toebehorend aan een Bruggeling, en een Brugse pleite, elk van 150 vaten, waren respectievelijk in 1540 en 1541 de Zwinhaven binnengevaren¹⁶¹. Altezamen hadden de

160. R 1539-1540 (nr. 32591), f° 75 r° - 77 r°, R 1540-1541 (nr. 32592), f° 76 r° - 77 v°, R 1541-1542 (nr. 32593), f° 88 v° - 90 v°, R 1542-1543 (nr. 32594), f° 91 v° - 95 r°, R 1543-1544 (nr. 32595), f° 90 r° - 91 r°, en R 1544-1545 (nr. 32596), f° 89 r° - 91 v°.

161. Van deze 82 zware eenheden waren er 23 in 1540 en 22 in 1541 binnengeloost geworden. Een Spaans smaldeel, dat op 18 aug. 1540 aankwam, bestond uit acht eenheden, waaronder evenwel vijf met een laadvermogen van 150 vaten. Een ander, dat op 19 sept. van hetzelfde jaar arriveerde, telde vier eenheden, waaronder twee van 200 vaten en twee van 250 vaten. Reder of eigenaar van het Brugse schip van 150 vaten, dat op 9 nov. 1540 binnengeleid werd, was Jan Couzyn, oud-schepene. In de loop van 1541 is vooral te noteren de aankomst van verschillende kleine smaldelen uit Spanje, waaronder een van vijf eenheden op 7 mei en een van zeven op 24 okt., allebei bestaande uit grote schepen van 200 tot 300 vaten. Een Spaans smaldeel dat op 9 aug. aankwam, bestond evenwel uit twee eenheden van 100 vaten en een van 70 vaten. De «plaite van Brugghe, 150 vaten, gheladen met Oistersche waren», werd door «Anthuenis Scuwelaere, pylote ende scippere van het vaartuig zelf binnengeloost. Dat jaar voeren ook twee Bretoense schepen, elk van 150 vaten en geladen met Spaanse wol, de haven binnen. R 1539-1540 (nr. 32591), f° 75 r° - 77 r°, R 1540-1541 (nr. 32592), f° 88 v° - 90 v°, en R 1541-1542 (nr. 32593), f° 88 v° - 90 r°. - In de loop van 1542 werden in het totaal slechts 6 vreemde koopvaarders, allemaal uit Spanje, te Sluis binnengeleid. Hun vrachtvermogen varieerde van 150 tot 300 vaten. R 1541-1542 (nr. 32593), f° 90 r° en v° : van 30 maart tot en met 29 juli. Daarna bleef verder verkeer uit tot begin februari 1543.

Brugse wethouders 126 stukken weefsel in satijn aan Spaanse schippers uitgedeeld, althans tijdens de jaren 1540 tot en met 1543¹⁶². Laatstgenoemd jaar was, voor wat de toen nog bestaande koopvaardij op Sluis betrof, belangrijk geweest. Twee of drie Spaanse vloten waren er achtereenvolgens komen aanleggen, namelijk een van 15 eenheden op 13 februari, een van 18 op 17 februari en een van 13 met 3000 soldeniers aan boord op 15 juni. Nadien, eind december, waren er nog twee Spaanse schepen gearriveerd¹⁶³. De Brugse schepenen hadden ditmaal zowel de schippers, als de piloten, die met deze 46 vaartuigen uit Spanje in het Zwin aangekomen waren, elk met een gratificatie bedacht. Voor elk van de meesters van genoemde schepen was dit het gebruikelijke stuk satijn, vier ellen lang, en voor elk van de met hen uit Spanje medegekomen loodsen de toen voor de eerste keer uitgereikte premie van een dukaat of 6 schellingen en acht groten. Ook de kapitein van de vloot, die de Spaanse soldeniers vervoerd had, was begiftigd geworden en wel met twee kannen in zilver¹⁶⁴. Het jaar daarop, in 1544, hadden de

162. Eigenlijk waren het er 138 stukken, elk van vier ellen, van sept. 1539 tot en met juni 1543. Daarvan trekken we er 12 af voor de periode sept.-dec. 1539. - R 1539-1540 (nr. 32591), f° 77 v° : 28 meesters van Spaanse schepen ; R 1540-1541 (nr. 32592), f° 77 v° : 31 meesters ; R 1541-1542 (nr. 32593), f° 90 v° : 33 meesters, en R 1542-1543 (nr. 32594), f° 95 r° : 46 meesters. - De volgende stadsrekeningen zijn inzake de berekening van het aantal begiftigde Spaanse «meesters» of schippers minder duidelijk. Zie voetnoot 159.

163. Een Spaans smaldeel, tellende vier eenheden, waarvan drie van 250 vaten en een van 300 vaten, was op 16 april, door vier piloten uit Sluis, op verzoek van de Spaanse natie te Brugge, uit Zeeland afgehaald geworden. Aangezien het eerst elders aangekomen was, werden de vier schippers ervan niet door de stad Brugge met een wambuis begiftigd. Daarentegen werden zowel de schippers, als de eigen medegekomen loodsen van de tijdens het eerste halfjaar 46 gearriveerde Spaanse koopvaarders wel begiftigd. Onder deze vaartuigen waren er 33 met een laadvermogen van 200 tot 300 vaten. Op 6 sept. werd nog een Spaans schip, geladen met goederen uit Ierland, door een Iers piloot binnengeloodst. De meesters en eigen loodsen van de twee Spaanse schepen, die op 21 en 22 dec. aankwamen, werden eveneens door de Brugse wethouders met genoemde geschenken bedacht. R 1542-1543 (nr. 32594), f° 91 v° - 95 r°, en R 1543-1544 (nr. 32595), f° 90 r°. - Zie ook de voetnoten 101 tot en met 103.

164. De «twee zelvare kannen», ter waarde van 17 lb. 18 s. 8 d. groten, werden aan de kapitein «van den voorseide Spaensche vloten» geschonken, «ten fyne dat hy ghoer rapport doen zoude van den voorseide Zwene ende havene». R 1542-1543 (nr. 32594), f° 95 r°. - Zie verder voetnoot 101.

Brugse wethouders geen geschenken kunnen uitdelen, daar de Spaanse vloot in augustus, als gevolg van een hevige storm, niet te Sluis, maar in Zeeland was komen aanleggen, niettegenstaande voordien, in mei, juni en juli, telkens Vlaamse loodsen in zee gestuurd geworden waren om de Spaanse schepen op te wachten en te geleiden¹⁶⁵. Dat jaar moet voor de Bruggelingen waarlijk ontgoochelend geweest zijn, aangezien toen niet meer dan één enkel koopvaarder in het Zwin binnengeloodst geworden was¹⁶⁶. Het verstek van de Spaanse vloot was alsdan nochtans niet zozeer door de oorlog veroorzaakt geworden. Inderdaad hadden Karel V en Frans I reeds begin september terug vrede gesloten.

165. In mei werden zes piloten uit Sluis met een boot in zee gestuurd tot «boven Blanckeberghe». In juni waren het er twaalf, allen uit Sluis, «tot onder Inghelandt... omme aldaer te verbeydene ende mannene de Spaensche vlote, die men zeyde doen up weghe zynde, omme die te bringhene ter Sluus...». Dezelfde twaalf loodsen «weder uuter zee ghecommen zynde, mits dat zy langhe uut gheweest ende gheen Spaengniarden ghevonden hadden», werden nadien terug in zee gezonden, «omme de voornoemde Spaensche vlote, daerof men niemaeren hadden, in te haelne ende bringhene in t Zwyn ter Sluus, daerof groot proffyt ghecommen zoude hebben voor de ingesetenen deser stede (van Brugghe)», waarin ze «huerlieder uuterste debvoir deden... ende t zelve ghedaen zoude hebben, ten hadde gheweest t groot quaet wedere ende contrarie wynt, die doen ghebuerde, ter cause van den welcken zy alle in dangiere waeren...». Ook twee piloten uit Blankenberge «met huerlieder veynooten, tot 12 of 13 toe», waren toen gereist «tot onder Inghelandt verbeydende aldoe de voornoemde Spaensche vlote, die zy vonden ende manden, omme te brynghenen in (t) Zwin ter Sluus..., nemaer midts t voorscreven groot tempeest ende contrarie wynt t zelve niet en hebben willen doen». Wie zich, in opdracht van de wet van Brugge, met het aanwerven en uitsuren van loodsen in zee had ingelaten, was Jan Cousyn, raad of oud-schepene van die stad. Op 12 juli was hij zelf met tien piloten uit Sluis drie mijl in zee geweest, steeds «omme te zouckene ende verbeydene de voornoemde vlote metter wullen». Op te merken dat onder de loodsen uit Sluis, die in mei en juni met een boot in zee staken en er lang bleven zoeken, zich ook Anthuenis Muzaert, de bewaarder van de bakentonnen in het Zwin bevond. R 1543-1544 (nr. 32595), f° 90 r° - 91 r°. - Volgens een stuk van 10 nov. 1544 was de Spaanse wolvloot inderdaad toen in Zeeland aangekomen. De verbinding te water tussen Sluis en Damme was bovendien alsdan door de schuld van twee Brugse schippers geobstrueerd, waardoor de scheepvaart op de vaart aldaar voor een twintigtal binnenvaartuigen onmogelijk gemaakt werd, wat de aanvoer van de wol uit Zeeland in het gedrang bracht. GILLIODTS, *Estaple, a.w.*, dl. III, blz. 2, nr. 1683.

166. Dat ene schip, «gheladen met oostersche houtte», groot 150 vaten, werd op 20 augustus door een Brugse piloot binnengeleid. R 1543-1544 (nr. 32595), f° 91 r°.

Brugge en de pilotage van de Spaanse vloot in het Zwin

De periode van vijf jaar, die in 1545, met de terugkeer van de Spaanse koopvaarders te Sluis ingezet werd en tot en met 1549 duurde, alhoewel niet zo ongunstig, bracht toch niet de reeds zo lang gewenste verbetering in het scheepvaartverkeer op het Zwin. Het bezoek van de Spaanse koopvaarders aldaar verminderte verder, wat het aantal eenheden betrof, maar de gemiddelde tonnenmaat per eenheid was steeds aan het stijgen en bereikte de 210 vaten. Dit blijkt uit volgende tabel :

jaar	totaal aantal schepen	totaal aan laadvermogen (in vaten)	aantal Spaanse schepen, aangekomen in vlootverband, en data van aankomst	aantal begiftigde- Spaanse piloten
1545	35	6636	6 (op 23 mei), 8 (op 10 juni), 5 (op 28 aug.) en 6 (op 19 sept.)	33
1546	23	3875	3 (op 23 juni), 5 (op 29 sept.) en 7 (op 7 okt.)	18
1547	19	4640	13 (op 5 mei) en 5 (op 25 sept.)	19
1548	35	8240	19 (op 9 juni), 6 (op 18 okt.) en 4 (op 29 okt.)	32
1549	16	3485	3 (op 24 mei) en 6 (op 4 okt.)	13

Gedurende de besproken periode waren dus altezamen 128 vaartuigen met een totale tonnenmaat van 26.875 vaten te Sluis binnengeloodst geworden. Het grootste gedeelte van deze schepen kwam uit Spanje. Onder de overige eenheden was er een vijftal uit Ierland herkomstig¹⁶⁷. De Brugse wethouders hadden

167. Onder deze 128 schepen bevonden zich 68 eenheden van 200 tot 280 vaten en 18 van 300 tot 400 vaten. De Ierse vaartuigen maten slechts 80 tot ten hoogste 120 vaten. In juni 1545 waren, in opdracht van Jan Couzyn, schepen van Brugge, tot twee maal toe een twaalfstal Vlaamse loodsen, waaronder Anthuenis Musaert, met een boot in zee gestoken «omme te ghemoete te gane, abordeerne ende versekerene de Spaensche scepen, die doens voor I landt laghen», «die te brynghe in de havene van der Zwene ter Sluus, zo zy ghedaen» hadden, en om dat «die niet voorby in Zeeland zeyllen zouden». R 1544-1545 (nr. 32596), f° 62 r° - 91 v°, R 1545-1546 (nr. 32597), f° 88 v° - 90 r°, R 1546-1547 (nr. 32598), f° 62 r° en 89 r°, R 1547-1548 (nr. 32599), f° 82 v° - 85 r°, R 1548-1549 (nr. 32600), f° 88 r° - 91 r° en R 1549-1550 (nr. 32601), f° 84 r° - 86 v°.

nogmaals telkens de meeste Spaanse schippers met een stuk satijn van vier el voor een wambuis en de 115 medegekomen Spaanse piloten met een dukaat bedacht. Bovendien hadden ze ook in 1545 en 1548 telkens de kapitein van de Spaanse vloot met een stuk fluweel begiftigd¹⁶⁸. In september 1546 waren ze evenwel opnieuw gekonfronteerd geworden met het probleem van de beloodsing van de Spaanse vloot, die op «de Noord» of «voor 't land» was gaan liggen, zodat ze zich verplicht gezien hadden, voor het binnenhalen van die formatie, op de loodsen van Blankenberge beroep te doen en laatstgenoemden voor hun dienstvaardigheid tijdelijk met dubbel drinkgeld te belonen¹⁶⁹.

168. Op 30 april en 13 juni 1545 besliste het Brugse schepencollege (opnieuw) dergelijke gratificaties toe te kennen aan respectievelijk de schipper en de eigen loodsen van elk van de drie Spaanse schepen, die toen aangekomen waren, en ging daarna daarmee voort. L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Essais d'Archéologie brugeoise III, Mémoires de Bruges*, Brugge, 1920, dl. I, blz. 40, nr. 360. - *Id.*, *Estaple, a.w.*, dl. III, blz. 5, nr. 1687. - De uitgaven voor satijn bedroegen in R 1545-1546 (nr. 32597), f° 90 r°, 23 lb. 10 s. groten; in R 1546-1547 (nr. 32598), f° 91 v°, 36 lb. groten en in R 1547-1548 (nr. 32599), f° 84 v° - 85 r°, 32 lb. groten. De uitgaven voor satijn en fluweel samen bedroegen in R 1544-1545 (nr. 32596), f° 91 v°, 29 lb. 10 s. 8 d. groten; in R 1548-1549 (nr. 32600), f° 91 r°, 26 lb. 2 s. groten en in R 1549-1550 (nr. 32561), f° 86 v°, 28 lb. 16 s. gr. - Volgens R 1542-1543 (nr. 32594), f° 95 r°, bedroeg de prijs van een el satijn 7 s. groten, d.i. 28 s. groten voor een wambuis van vier ellen, en de prijs van «grauw fluweel» 11 s. groten de el of 2 lb. 4 s. groten voor een wambuis van vier ellen. Volgens R 1546-1547 (nr. 32598), f° 90 v° was de prijs voor «eenen satynen wombais» toen nog steeds 28 s. groten. - Op te merken is dat vanaf maart 1545 de Brugse stadsrekeningen de Spaanse piloten en vloothoofden of kapiteins met hun naam vermelden. Het aantal begiftigde Spaanse loodsen, dat aldus juist te berekenen is, bedroeg 33 in 1545, 18 in 1546, 19 in 1547, 32 in 1548 en 13 in 1549. Telkens duidt dit aantal wellicht ook het aantal met een stuk satijn begiftigde Spaanse schippers aan, maar op dat punt zijn de stadsrekeningen onduidelijk.

169. Jan Breidele, de «staepelaere» van Brugge te Sluis, was reeds op 13 sept. naar Wenduine, Blankenberge en Heist gestuurd geworden, «omme de pyloten ter zee te doen voerene ende te pyloterene zekere Spaensche scepen, die doens up de reyse waeren». In de loop van dezelfde maand en begin okt. begaf hij zich verschillende malen naar Sluis en Blankenberge «met lettren van credencie ende instructie an de wet aldaer, alsooc in de havene van den Zwene ende buuten up de Noort, omme inne te haerne ende bryngheene zekere Spaensche scepen, ghe-laden met wulle». Een andere Brugse afgevaardigde, Pieter van Boven, reisde eind sept. «by nachte ende onthyde naer de stede van der Sluus ende voorts met een boot in zee omme te addresscherene diversche... Spaensche scepen... die voor t landt (laghen), ten fyne die te bryngheene in t Zwin ter Sluus». Ten slotte konden met behulp van een viertal schippers uit Sluis, waaronder Anthuenis

Foaien voor dergelijke «doppel pylotaege» waren door hen ook nog naderhand, in 1548 en 1549, bij gelegenheid, aan de Vlaamse loodsen verleend geworden¹⁷⁰. Dezen waren meermaals in zee gestuurd geweest met de opdracht de schepen uit Spanje, die men verwachtend was, tegemoet te varen en Sluis binnen te leiden, zonder dat er werkelijk steeds zulk een vloot kon gevonden en binnengebracht worden. Aldus had men in juli 1549 slechts één vaartuig, behorend tot een Spaanse smaldeel, het Zwin kunnen binnenloodsen¹⁷¹. Ongetwijfeld was in die tijd de neiging tot desertie van Sluis bij de schippers uit Spanje fel toegenomen, zodat de Brugse wethouders niet zonder reden herhaaldelijk Vlaamse piloten met de aangehaalde opdracht in zee gezonden hadden.

Dat omstreeks 1550 een keerpunt in de Spaanse koopvaardij op Sluis intrad, was het gevolg niet alleen van de vrees voor stranding en schipbreuk in een haven, waarvan de toegang voor grote vaartuigen meer en meer problemen opleverde, maar ook van het economisch verval van Brugge en de gespannen internatio-

Musaert, de bewaarder van de bakens, door Blankenbergse loodsen, die daarvoor dubbel drinkgeld ontvingen, op 28 sept., toch vier Spaanse koopvaarders binnengeleid worden. De dag voordien was er al zulk een vaartuig te Sluis aangekomen. R 1546-1547 (nr. 32598), f° 62 r°, 64 r°, 89 r° en 90 r°.

170. Zie de voetnoten 104 en 105.

171. Groepen Vlaamse piloten samen in een boot of in twee of drie boten waren in maart, april, juni, augustus en oktober 1545, juni, september en oktober 1546, september 1547, mei, juni, september, oktober en november 1548 en mei, juli, augustus en oktober 1549 in zee gestuurd geworden. De Brugse stadsrekeningen geven daarover telkens bijzonderheden. - In mei 1548 voeren loodsen uit Wenduine met twee boten tot onder de Engelse kust, «verwachtende de Spaensche vloten, die men zeyde in zee wesende, omme die te bryngene ende convoyerene tot in de havene ter Sluus, dewelcke vlote... up zee niet ghevonden wierden». In juni hadden ze meer geluk. Ze vonden immers de Spaanse vloot, «daerof zy eeneghe van dien ghemant ende ghebrocht hebben in de voornoemde havene...». Telkens waren ze gedurende een volle maand op zee ingezet geworden. R 1547-1548 (nr. 32599), f° 83 r° en 84 r°. - Op 22 juli 1549 trok Pieter van Boven, de Brugse afgevaardigde, met een twaalfstal schippers en piloten uit Sluis, waaronder Anthuenis Musaert, de bewaarder van de tonnen, in een boot en een «huede» in zee, «omme te ghemoete ghane ende innen te bringhene ter Sluus zekere Spaensche scepen, die men zeyde up weggen zynde, daerof zy een scip aldoe innen brochten», namelijk twee dagen later een koopvaarder van 250 vaten. R 1548-1549 (nr. 32600), f° 90 v° - 91 r°. - Zie ook voetnoot 167.

nale toestand. Het aantal Spaanse koopvaarders, dat jaarlijks het Zwin nog aandeed, slonk toen zienderogen. Dit blijkt uit volgende statistiek van het verkeer op het Zwin tijdens de vijfjarenperiode lopend van 1550 tot en met 1554 :

jaar	totaal aantal binnengelooste schepen	totaal aan draagvermogen (in vaten)	aantal Spaanse schepen, aangekomen in vlootverband, en data van aankomst
1550	16 (12 Sp.)	3390	3 (op 1 april), 3 (op 11 mei) en 4 (op 23 okt.)
1551	8 (8 Sp.)	1950	7 (op 9 april) en 1 (op 12 april)
1552	2	400	
1553	0		
1554	0		

Tijdens deze vijf jaar lange tijdspanne had men dus maar 26 vaartuigen met een gezamenlijk vrachtvermogen van 5740 vaten te Sluis kunnen binnenloodsen¹⁷². De schippers en piloten van de koopvaarders uit Spanje, die in 1550 en 1551 de haven aldaar aangedaan hadden, waren op de gebruikelijke wijze door de Brugse schepenen begiftigd geworden, waarbij in eerstgenoemd jaar ook hun kapitein van de partij geweest was¹⁷³. Nadat op 9

172. R 1549-1550 (nr. 32601), f° 85 r° - 86 v°, R 1550-1551 (nr. 32602), f° 87 r° - 88 v°, R 1551-1552 (nr. 32603), f° 74 v° - 75 r°, R 1552-1553 (nr. 32604), f° 74 r° en v^o, R 1553-1554 (nr. 32605), f° 72 r°, en R 1554-1555 (nr. 32506), f° 72 v° - 73 r°.

173. In april 1550 had de stad Brugge tot twee maal toe na elkaar een boot met piloten in zee gestuurd «omme te ghemoete te ghane ende mannene de Spaensche scepen, die up weghe waren», maar zonder resultaat. Een van de uitgestuurde loodsen in het begin van april was A. MUSAERT, de «bewarer» van de tonnen in het Zwin. Dat jaar ontvingen 11 Spaanse piloten elk een dukaat. Het jaar nadien waren 8 zulke loodsen in dat geval. De uitgave voor de begiftiging van de Spaanse schippers elk met vier ellen satijn en van de vlootkapitein met een wambuis in fluweel bedroeg tijdens het boekjaar 1549-1550 28 lb. 16 s. groten. Tijdens het volgende ambtsjaar werd voor de schenking van satijn aan 13 Spaanse schippers 18 lb. 4 s. groten uitgegeven. De drie Spaanse koopvaarders, die op 11 mei 1550 te Sluis binnengelopen waren, maten elk 300 vaten. Kort

april 1551 een Spaans smaldeel, tellende een zevental eenheden in de Zwinhaven aangelegd had, was er evenwel alle dergelijk verkeer stilgevallen¹⁷⁴. Op 15 augustus van dat jaar hadden de Fransen de Spaanse vloot onderschept en gekaapt¹⁷⁵. In 1552, als gevolg van de oorlog tussen Karel V en Hendrik II, de nieuwe Franse koning, waren in het totaal slechts twee vaartuigen te Sluis binnengeloodst kunnen worden, namelijk een schip uit Ierland en een ander uit Schotland¹⁷⁶. De Brugse wethouders hadden nochtans in september en oktober een dertigtal nieuwe piloten uit Wenduine en Blankenberge in zee gestuurd, ten einde de Spaanse vloot op te sporen en het Zwin binnen te leiden, maar zonder enig resultaat¹⁷⁷. In november was de vloot

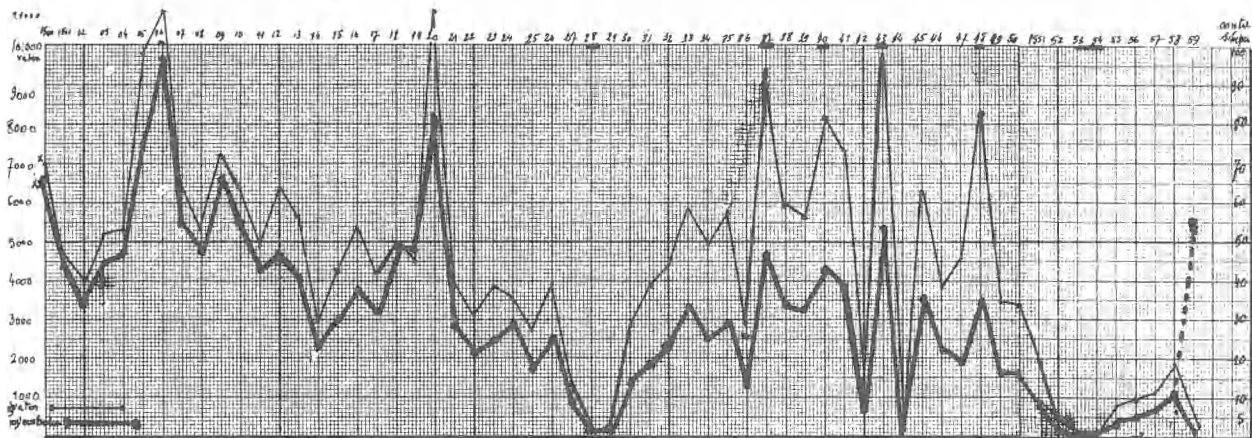
voordien was er een Spaans schip van 350 vaten binnengeloodst geworden. De Vlaamse piloot ervan had daarvoor drinkgeld voor «doppel pylotaege» in ontvangst mogen nemen. Ook was er toen nog een vaartuig uit Navarra van 150 vaten gearriveerd, benevens een «scip gheladen met gaerne van Bretagne». R 1549-1550 (nr. 32601), f° 85 r° - 86 r°. Aan de Vlaamse piloten, die op 23 okt. 1550 vier Spaanse koopvaarders binnengebracht hadden, was eveneens dubbele fooi uitgekeerd geworden. Deze kwam steeds neer op 10 s. groten per 100 vaten aan laadvermogen van het betrokken schip. R 1550-1551 (nr. 32602), f° 87 r°. - Tussen okt. 1550 en april 1551 blijkt geen enkel vreemde koopvaarder te Sluis binnengeleid te zijn geworden. Ibidem.

174. Voor de beloodsing van deze schepen werd door de stad Brugge aan de desbetreffende Vlaamse loodsen elk dubbel drinkgeld geschonken. Dat jaar en het volgende ging men opnieuw over tot de verrichting van peilingen in het Zwin. Zie de voetnoten 39, 40, 41 en 105.

175. J.A. GORIS. *Etude sur les colonies marchandes méridionales à Anvers de 1488 à 1567*. Leuven, 1925, blz. 61.

176. Het Ierse vaartuig had een laadvermogen van 100 vaten en was op 25 juni aangekomen. R 1551-1552 (nr. 32603), f° 74 v° - De Schotse koopvaarder, gearriveerd op 30 september, was een schip «met twee meersschen». Voor de pilotage ervan ontving de Vlaamse loods 30 s. groten, terwijl de schipper van het vaartuig met vier ellen satijn voor een wambuis begiftigd werd. R 1552-1553 (nr. 32604), f° 74 r°.

177. De stad Brugge betaalde in het totaal 87 lb. 14 s. 8 d. groten aan Jan Breydele, haar stapelaar te Sluis, voor zijn uitgaven gedaan «ter cause van t uutzenden van 31 pyloten, die by commissie van der wet gheheurt ende anghenomen (waren) gheweest met eenen boodt ende ghesonden in zee naer de Spaensche vlote, die men zeyde in zeere grooten ghetaele ende up weghe zynde, omme de zelve vlote te mannene ende bringhene in de havene van den Zwene ter Sluus, daerinne de voornoemde piloten vachierden van den 17den in septembre 52 totten 16en in octobre...». Als salaris ontvingen deze loodsen 20 groten per dag en de schipper van de boot 2 s. 2 groten per dag, zonder de huur

Grafiek van het aantal te Sluis binnengeloodste vaartuigen (dikke lijn) en van hun totaal laadvermogen (dunne lijn), per jaar, over de periode 1500-1559. De gestippelde lijn duidt het begin van de Engelsè vloottrafiek aan.

van Sevilla vóór de Vlaamse kust gepasseerd en had niet Sluis, maar wel Zeeland aangedaan, wat ook zo blijkt te zijn geweest voor een andere soortgelijke formatie, komende uit Biskaje¹⁷⁸. In 1553 en 1554 was de desertie van de Spaanse koopvaarders blijven voortduren en hadden de Vlaamse loodsen zelfs geen enkel schip in het Zwin kunnen binnenbrengen, wat niet betekende dat er toen te Brugge geen wol uit Spanje ingevoerd geworden was¹⁷⁹.

In 1555 deed Karel V troonsafstand in de Nederlanden en het jaar daarop in Spanje, maar zijn zoon en opvolger Filips II zou de oorlog met Frankrijk tot 1559 voortzetten, zodat er van een verbetering in het Spaans scheepvaartverkeer op Sluis weinig of niets terecht kwam. In 1555 konden aldaar in het totaal slechts vier koopvaarders, waaronder drie uit Spanje, binnengeleid worden, vermits er niet meer vóór de kust verschenen waren¹⁸⁰. In

van de boot en andere onkosten. Op 11 oktober kwam te Brugge het nieuws «dat de Spaenssche vlote voor t landt was, nemaer was daer naer bevonden andere scepen, wesende in groote ghetaele...». R 1552-1553 (nr. 32604), f° 74 r°.

178. Op 9 november bracht een Oostendenaar te Brugge de tijding van «t arriveeren van de vlote van Cheville, ghepasseert wesende naer Zeelandt». Dezelfde bode berichtte op 10 december, «dat de Spaensche vlote ghecommen ende ghepasseert was voor Oostende», waarmede kennelijk een tweede vloot uit Spanje bedoeld werd. Inderdaad op 20 november had de stad Brugge reeds een boot met loodsen in zee gestuurd «naer de vlote van Bisscayen, die men verston met weggen zynde, ten fyne die te bryngene in de havene...», maar zonder gevolg. Ibidem, f° 74 v°. - Zie ook voetnoot 43.

179. R 1552-1553 (nr. 32604), f° 74 v°, R 1553-1554 (nr. 32605), f° 72 r°, en R 1554-1555 (nr. 32606), f° 72 v°. - Marechal, a.w., blz. 50: statistische opsomming van het aantal Kastiliaanse schepen, die van 1550 tot en met 1573, rechtstreeks of onrechtstreeks, te Brugge wol ingevoerd hadden, met de opsomming van de hoeveelheden ervan in zakken. Het waren er 25 in 1550, 12 in 1551, 10 in 1552, 19 in 1553, en 9 in 1554 of in het totaal 75 eenheden tijdens die vijf jaar. - De stad Brugge stuurde midden oktober 1553 haar pensionaris naar Zeeland, om er met de deken en de eed «van den sciplieden deser stede» te onderhandelen «ter cause dat zylieden refuzeirden te ontladene zekere scepen van Biscayen, aldaer ghecommen met wulle gheladen». R 1553-1554 (nr. 32605), f° 53 v°.

180. Op 23 juni kwamen te Sluis twee Spaanse vaartuigen met een laadvermogen van respectievelijk 250 en 300 vaten aan. Opvallend is het dat ze er door de schipper en de bootsgezellen van een Vlaams konvooschip, uitgerust «ter bescermenesse van der cleender visscherie», niet alleen binnengeloodst, maar ook buitengeleid geworden waren. Eigenlijk had de Brugse stapelaar het initiatief genomen, om, na met een boot in zee te zijn gestoken, de genoemde schepen,

1556, nadat in februari van dat jaar door Filips II met Hendrik II van Frankrijk tijdelijk een wapenbestand gesloten geworden was, kwamen de Brugse wethouders opnieuw in actie. Tot twee maal toe stuurden ze toen een boot met schippers in zee om de Spaanse vloot op te wachten en desgevallend het Zwin binnen te loodsen. In april zonden ze zelfs een paar maal een stedelijk afgevaardigde naar deze vloot, die toen vóór de kust lag, ongetwijfeld in een uiterste poging om de meesters ervan ertoe te bewegen toch maar Sluis aan te doen. Dat jaar zouden aldaar door de Vlaamse piloten altezamen slechts vijf schepen, waaronder vier uit Spanje, binnengeloodst worden¹⁸¹. In januari 1557 verbrak de Franse koning het wapenbestand, wat neerkwam op een nieuwe oorlog met Filips II. Toch voer de Spaanse vloot dat jaar opnieuw uit met wol bestemd voor Vlaanderen. Weliswaar konden toen slechts een zevental schepen, namelijk zes uit Spanje en een door de Spanjaarden gekaapt voertuig, te Sluis

die voor Heist lagen, te doen inhalen en te «helpen conduiserene» tot in de Zwinhaven. Te Brugge was inderdaad het bericht gekomen, dat er toen «diverssche Spaensche scepen voor t lant waeren». R 1554-1555 (nr. 32606), f° 72 v°. - Twee andere vaartuigen, waarvan een van 200 vaten, komend uit Spanje, en een ander van 80 vaten, waarvan de herkomst niet vermeld wordt, deden naderhand Sluis aan. R 1555-1556 (nr. 32607), f° 76 v°. - Uit Spaanse bron vernemen we dat in genoemd jaar maar vier schepen uit Spanje wol bestemd voor Vlaanderen aangevoerd hadden. MARECHAL, *a.w.*, blz. 50.

181. In de loop van februari was een «scipman» met «diverssche bootsgesellen», op verzoek van de Brugse magistraat, in zee gegaan, «omme te verwachten de vlote van den Spaenschen scepen, die men doens verwachte en dezelve te bryngene in de havene van den Zwene ter Sluus», wat 21 lb. 1 s. 4 groten aan onkosten meebracht. In de loop van april werd door de Brugse schepenen om dezelfde redenen een boot uitgereed «met 15 scippers pyloten, ghevitaliert, zoo t behoorde, ende die gezonden in zee». Ook werd nog een «geboeyde boodt», bemand met vier gezellen, «tot twee diverssche stonden ende daghen met zekere gedeputeerde van der wedt», eind april, in zee gestuurd «naer de Spaensche vlote, die doens voor t landt laeghen, ten fyne van die te bringhene in de voornoemde havene». Op 29 april konden aldus twee Spaanse vaartuigen, respectievelijk van 150 en 300 vaten, met behulp van meerdere Vlaamse loodsen, binnengeleid worden. Enkele maanden later volgden nog drie schepen, waaronder twee uit Spanje en een Frans. De vier piloten, die met de vier vaartuigen uit Spanje medegekomen waren, ontvingen elk, als gratificatie, de gebruikelijke dukaat. R 1555-1556 (nr. 32607), f° 76 v° - 77 r°. - Het aantal Spaanse schepen, dat in 1556 wol bestemd voor Vlaanderen aanvoerde, bedroeg 21. MARECHAL, *a.w.*, blz. 50.

binnengeleid worden¹⁸². Het volgend jaar waren het er elf, allemaal Spaanse eenheden, terwijl andere schepen uit Spanje zich direkt naar Zeeland begeven hadden¹⁸³. In 1559 werd slechts één enkele Spaanse koopvaarder te Sluis binnengeleid. De vloot uit Spanje was toen blijkbaar in haar geheel naar Zeeland gevaren, alhoewel de Brugse schepenen, die van haar komst op de hoogte waren, loodsen in zee gestuurd hadden om de Spaanse schippers, die het wensten, te helpen het Zwin binnen te zeilen. Intussen was de vrede tussen Filips II en de Franse koning hersteld geworden en hadden de Engelsen de stapel van hun wol te Brugge gevestigd. Twee Engelse vloten, tellende respectievelijk 37 en 55 eenheden, waren sinds de val van Calais in de Zwinhaven aangekomen¹⁸⁴. Afgezien van deze Engelse vaartuigen, hadden tijdens de hier besproken periode van vijf jaar slechts

182. De zes Spaanse schepen arriveerden begin juli en begin augustus. Het gekaapte Franse schip was met 60 last tarwe geladen. Wanneer het te Sluis binnengebracht werd, staat niet vermeld, maar het moet in het begin van het jaar geweest zijn. De schippers en medegekomen piloten van de zes Spaanse vaartuigen ontvingen, na hun aankomst, de gebruikelijke gratificatie, terwijl de Vlaamse loodsen van die eenheden elk met een driedubbele fooi bedacht werden. R 1556-1557 (nr. 32608), f° 80 r° en v°. Zie ook de voetnoten 48 en 109. - Op 27 en 28 september deed een Spaanse vloot, waarschijnlijk een wolvloot, Duinkerke aan en bracht er de pest. V. DERODE, *La marine dunkerquoise avant le XVIIe siècle* (Mém. soc. dunkerquoise, dl. XI, 1865-1866, blz. 156-264), blz. 170. - Volgens Spaanse bron, voerden dat jaar 19 koopvaarders wol, bestemd voor Vlaanderen, aan. MARECHAL, *a.w.*, blz. 50.

183. Op een bepaald ogenblik, vóór juni 1558, was te Brugge het bericht gekomen, «datter 7e Spaengsche scepen met wulle naer Zeelandt waren» en een andere tijding, «datter twee wullescepen in Zeelandt ancommen». waren. Slechts één Spaans vaartuig kon op 2 juni te Sluis binnengeloodst worden. Daarna kwam «d eerste tydinghe, dat de Spaengsche vlote voor Blanckeberghe lagh» en werden nog op een niet nader aangeduide datum tien Spaanse eenheden, alle met wol geladen, binnengeleid. De Vlaamse loodsen, die dit binnenleiden op hun actief hadden, ontvingen elk driedubbel drinkgeld. Klaarblijkelijk waren deze tien of elf Spaanse schepen alle op 2 juni te Sluis aangekomen, wellicht nadat ze zich van de eigenlijke vloot, die naar Zeeland voer, afgescheiden hadden. De Spaanse schippers en piloten van de elf binnengeloodste vaartuigen werden elk met de gebruikelijke gratificatie bedacht. R 1557-1558 (nr. 32609), f° 86 v° - 87 r°. - Uit Spaanse gegevens vernemen we, dat genoemd jaar, 22 schepen wol, bestemd voor Vlaanderen, aangevoerd hadden. MARECHAL, *a.w.*, blz. 50. - Zie ook voetnoot 109.

184. Een boot met zes piloten uit Sluis werd op 15 juli in zee gestuurd, «omme te ghemoeete te gane ende binden Zwene te bringhene de scepen van den Spaengschen vlote, t welke, mids dat die leden waren ende naer Zeelandt, eer

zowat 26 Spaanse en twee andere vreemde schepen, waarvan de totale tonnenmaat \pm 5.000 vaten bedroeg, Sluis aangedaan¹⁸⁵. Klaarblijkelijk waren de enkele koopvaarders uit Spanje, die deze haven nog dorsten bezoeken, eenheden, die zich telkens van de eigenlijke wolvloten, waartoe ze behoorden en die op Zeeland voeren, hadden afgescheiden. Overigens hadden de kooplui van Spanje, Biskaje en Navarra in de loop van 1559 met de binnenschippers van Middelburg en ook met die van Brugge een nieuw akkoord voor de overschepping en het vervoer te water van de in Zeeland of te Sluis aangevoerde wol, bestemd voor Vlaanderen, gesloten. Dit transport gebeurde toen nog steeds over Damme en het kanaal naar Brugge¹⁸⁶. In het totaal waren gedurende de periode 1500-1559 toch nog, zonder de Engelse vloten, zowat 1791 Spaanse en andere schepen met een gezamenlijke tonnenmaat van 265.234 vaten te Sluis binnengeloodst geworden.

Niettegenstaande het herstel van de vrede met Frankrijk, bleven de Spaanse koopvaarders in 1560 en volgende jaren meestal Sluis mijden. Deze toestand, die door de Spanjaarden blijkbaar voortaan als normaal beschouwd werd, belette evenwel niet dat de stapel van de Spaanse wol te Brugge gevestigd bleef en dat de Spaanse kooplui, die te Antwerpen verbleven, van het consulaat van hun natie in eerstgenoemde stad steeds afhankelijk waren, al hun pogingen tot afscheuring ten spijt¹⁸⁷. Zelfs de

zylieden ancamen, hemlieden niet mueghelick en was». R 1558-1559 (nr. 32610), f° 79 v°. - Op 9 september kon «eene Spaengschen, ghenaeamt Santa Magdalena», als enig Spaans vaartuig, binnengeleid worden. R 1559-1560 (nr. 32611), f° 82 v°. Het aantal schepen uit Spanje, dat in 1559 wol, bestemd voor Vlaanderen, aanvoerde, bedroeg 11. MARECHAL, *a.w.*, blz. 50. - Voor de Engelse vloten, zie de voetnoten 52 en 54.

185. Van 1555 tot en met 1559 hadden, volgens Spaanse bron, in het totaal 75 vaartuigen uit Spanje wol, bestemd voor Vlaanderen, aangevoerd. MARECHAL, *a.w.*, blz. 50.

186. Zie voetnoot 50.

187. Voor het verloop van de pogingen door de Spaanse kooplui te Antwerpen vanaf 1551 ingesteld, om te verkrijgen aldaar over een eigen consulaat te mogen beschikken en het verzet daartegen van de stad Brugge, de Spaanse natie zelf en de Staten van Vlaanderen, gevolgd door het beroep van die Staten op de regentes, Margaretha van Parma, en haar regering, die op 22 januari 1566 een uitspraak in het voordeel van de Spanjaarden te Brugge deden, zie GILLIODTS, *Consulat d'Espagne, a.w.*, dl. II, blz. 381-386 en 407-408.

Spaanse natie te Brugge was over de voorwaarden, waaronder haar leden de invoer van wol in Vlaanderen en Brabant moesten verzekeren, niet meer te spreken. In 1562, naar aanleiding van een geschil met de Brugse stadsmagistraat nopens nieuwe takaties op het bier, somden de consuls van de naties van Spanje, Biskaje en Navarra al de moeilijkheden op, die ze, als gevolg van de stapeldwang, sinds twintig jaar, in het overslaan van wol van Zeeland naar Sluis ondervonden. Daarbij stelden ze vooral het tijdsverlies, als gevolg van de moeilijke verbinding te water tussen Sluis en Damme, alsmede het gemis aan retourvracht te Brugge, aan de kaak. Ze wezen bovendien ook op het economisch verval van deze stad, alsmede op de voortschrijdende verzanding en vernauwing van de haven van Sluis, waarvan de bevaarbaarheid, naar hun zeggen, toen fel verminderd was en dagelijks nog achteruitging. Het was maar al te duidelijk, de stapeldwang voor de wol te Brugge, alhoewel toen reeds erg gemilderd en dus niet meer strikt nageleefd, was voor de Spanjaarden een bijna ondraaglijke last geworden¹⁸⁸.

188. In de grievenlijst daarover, gedateerd van 5 februari 1563 (n.s.) en gericht tot de Geheime of Private Raad, drukten de Spanjaarden zich als volgt uit over de grondige wijzigingen in hun handelsbetrekkingen met Brugge sinds een kwart eeuw: «Car ledit port et Zwin de l'Escluse est notoirement depuis ledit an 40 devenu plus estroit en difficult a entrer et passer, pour les bancqz et le peu de parfundeur qu'il y a, et laquelle parfundeur de jour en jour decline et se diminue. Aussi que le train et exercice de marchandise en la ville de Bruges est depuis fort diminue et decline, tellement que les supplians, ayans descharges leurs laines a Bruges, ne trouvent la commodite de retour en eschange des biens, ainsi qu'ilz faisoient auparavant et du temps passe. Et... disent les supplians, estre vrai que les navires espagnoles, qui apportent des laines de par decha, soloient entrer, du moins la plus grand part d'icelles, audit port et Zwin de l'Escluse, ce que de vingt ans ou plus encha ne l'ont pu faire, pour ledit port estre devenu plus estroit..., ains passent maintenant la plus part desdites navires et laines au port de Ermude en Zeelande... D'autre part, en temps de guerre, court grand risque de la mer et ennemis sur lesdites laines entre Zelende et l'Escluse, considere qu'il fault mener icelles laines de Zelende vers l'Escluse en petit bateaux ou gabarres au long de la coste marine et par ainsi sont exposez a la proye des ennemis et pirates... Advient aussi souventefois en este que les laines, estans arrivez de Zeelande a l'Escluse, ne peuvent passer, n'y venir a Bruges, par faulte d'eau de mer entre l'Escluse et Dam, de sorte que les marchans doibvent long temps arrester et attendre audit Escluse la commodite et abundance de l'eau, au grand dommage et interest de la marchandise...». Ibidem, dl. II, blz. 397-405.

Tijdens de periode van vijf jaar van 1560 tot en met 1564 hadden in het totaal, naast de Engelse wolvloten, 18 Spaanse koopvaarders, benevens twee schepen uit Danzig en een Frans vaartuig, Sluis aangedaan¹⁸⁹. Gedurende de daaropvolgende tijdspanne van vijf jaar, lopend van 1565 tot en met 1569, waren het, steeds zonder met de Engelse vloten rekening te houden, zowat 23 Spaanse schepen, benevens twee uit Bretagne, een uit Danzig en nog een ander hanzeatisch vaartuig¹⁹⁰. Hoe talrijk de wolvloot

189. In 1560 deden, buiten de 43 eenheden van de Engelse wolvloot, geen andere vreemde koopvaarders, ook geen uit Spanje, Sluis aan. In 1561 konden aldaar zes schepen uit dat land en een uit Danzig binnengeloodst worden, zonder te spreken van de vloot van de schepen uit Engeland, waarvan we het aantal niet kennen. In 1562 waren het maar twee vreemde vaartuigen, namelijk een uit Spanje en een ander uit Danzig, waarvan de schipper acht ellen satijn in ontvangst mocht nemen, omdat hij na elkaar tweemaal te Sluis aangekomen was, zodat we mogen veronderstellen, dat hij er ook vorig jaar reeds geweest was. Dat in 1562 nochtans aldaar 26 Engelse schepen gearriveerd waren, toont aan dat het verstek van de Spanjaarden niet aan redenen van louter nautische aard te wijten kan geweest zijn. Overigens behoorden onder de zes Spaanse vaartuigen, die in 1563 binnengeloodst werden, nog twee grote eenheden, namelijk een van 260 vaten en een ander van 275, terwijl dat jaar twee Engelse vloten te Sluis aankwamen, meer bepaald een tellende 31 schepen en een tweede bestaande uit 12 hulken. In 1564 kunnen het een zestal vreemde koopvaarders geweest zijn, meer bepaald vijf Spaanse en een Frans, die te Sluis binnengeloodst geworden waren, zonder dat we iets precies over de Engelse wolvloot vernemen. De Brugse schepenen hadden telkens of toch meestal de schippers en de medegekomen piloten van de Spaanse vaartuigen met de gebruikelijke gratificaties bedacht. Vanaf het boekjaar 1564-1565 duiden de Brugse stadsrekeningen, in de rubriek over het drinkgeld aan de loodsen, over het algemeen de data van aankomst van de Spaanse schepen, evenals hun tonnenmaat, niet meer aan. R 1559-1560 (nr. 32611), f° 82 v°, R 1560-1561 (nr. 32612), f° 88 r° en v°, R 1561-1562 (nr. 32613), f° 88 r° en v°, R 1562-1563 (nr. 32614), f° 87 r° en v°, R 1563-1564 (nr. 32615), f° 96 r°, en R 1564-1565 (nr. 32616), f° 104 r° en v°. - Zie ook de voetnoten 112, 113 en 114. - Voor wat betreft de 58 Spaanse vaartuigen, die wol, bestemd voor Vlaanderen, tijdens de hier besproken periode van vijf jaar aangevoerd hadden, zie MARECHAL, *a.w.*, blz. 50. - De «tydinghe van t ancommene van de wullescepen (uit Spanje) in Zeelant» vinden we vermeld in R 1563-1564 (nr. 32615), f° 97 v°, na de datum november 1563.

190. Het waren, voor zover we konden nagaan, in 1565 zes Spaanse vaartuigen, in 1566 twee Spaanse en een hanzeatisch, in 1567 drie Spaanse en een Bretoens, in 1568 elf Spaanse, een Bretoens en een hanzeatisch uit Danzig «met drie meersen» en in 1569 geen enkel vreemd schip. Met uitzondering van dat laatste jaar, wordt alsdan ook telkens van Engelse schepen gewag gemaakt, maar zonder aanduiding van het aantal eenheden, tenzij in 1568, toen van de aankomst van 25 vaartuigen sprake was. Het jaar voordien waren achtereenvolgens drie of

komend uit Engeland jaarlijks was, vernemen we meestal niet meer. Het was evenwel mede vooral dank zij de door deze Engelse vloten aangevaarde wol en vellen, waarvan we de hoeveelheden tot in 1567 in de Brugse stadsrekeningen genoteerd vinden, dat Brugge, als stapelplaats van deze grondstoffen, nog belangrijk bleef¹⁹¹. Nadat in 1566 de nieuwe verse vaart tussen deze stad en Sluis in gebruik genomen geworden was, kon ook de Spaanse wol opnieuw gemakkelijker vanuit Zeeland langs dit kanaal overgescheept worden. De consuls van Spanje, Biskaje en Navarra sloten overigens in de loop van 1568 zowel met de schippers van Middelburg en Arnemuïden, als met die van Brugge een nieuwe overeenkomst voor het transport van hun goederen langs de waterweg van Zeeland naar Sluis en Brugge. Aangezien de Zeeuwse binnenschippers voortaan tot aan deze laatste stad mochten doorvaren, in plaats van vroeger slechts tot in Sluis, en er op de wolkaai of Sint-Jansbrug hun uit de Spaanse vaartuigen overgeslagen ladingen mochten lossen, betekende dit ongetwijfeld een maatregel te meer om toch maar de verstapeling van de door de Spanjaarden aangevoerde wol te Brugge in de beste voorwaarden te handhaven¹⁹². De politieke

vier Engelse vloten te Sluis aangekomen, namelijk een of twee in april en twee in augustus 1567. Gedurende al die tijd waren de Brugse schepenen voortgegaan met de begiftiging van de meesters en medegekomen piloten van de Spaanse schepen. R 1564-1565 (nr. 32616), f° 104 r° - 105 r°; R 1565-1566 (nr. 32617), f° 80 v° - 81 r°; R 1566-1567 (nr. 32618), f° 80 v° - 81 r°; R 1567-1568 (nr. 32619), f° 81 r° en v^o; R 1568-1569 (nr. 32620), f° 75 r° en v^o, en R 1569-1570 (nr. 32621), f° 70 r°. - Volgens Spaanse bron voerden van 1565 tot en met 1568 niet minder dan 57 schepen uit Spanje wol, bestemd voor Vlaanderen, aan. MARECHAL, *a.w.*, blz. 50.

191. Vanaf het boekjaar 1568-1569 (nr. 32620) ontbreken in de Brugse stadsrekeningen de gegevens over de aankomst en de juiste lading van de Engelse schepen. De aanduiding van de hoeveelheden wol en vellen, die in deze rekeningen elk jaar van 1558 tot en met 1567 genoteerd staan, diende als verantwoording voor de uitgave van de sommen, die aan de binnenschippers voor het transport te water van die Engelse grondstoffen van Sluis naar Brugge uitgekeerd geworden waren. Deze vergoeding werd berekend op basis van een veranderlijk tarief per «pocket» wol en per hoeveelheid van 100 of 1000 stuks vacht, die aldus vervoerd geweest waren. Zie de voetnoten 52 en 54. Voor het overige laten we hier de cijfers van de betrokken hoeveelheden aangevoerde Engelse wol en vachten buiten beschouwing. - COORNAERT, *a.w.*, blz. 87.

192. Zie voetnoot 61.

omstandigheden, namelijk de opstand tegen Filips II, die hetzelfde jaar uitbrak, en de daaruit voortvloeiende strijd op zee, beslisten er evenwel anders over. Weliswaar arriveerden in 1570 te Sluis nog zowat 23 Spaanse koopvaarders, waaronder 11 op 14 en 15 september van dat jaar, en kwamen er de eerstvolgende twee jaren zelfs nog ganse vloten, waaronder ook een Spaanse oorlogsvloot, aan, maar dit nam niet weg, dat Zeeland voor de aanvoer van wol, bestemd voor Brugge, weldra afgedaan had en dit voorgoed. In 1573 met de val van Rammekens, was het inderdaad zo ver¹⁹³. Voortaan kwamen havens als Roeslaan, Bonen, Kales en Duinkerke voor de ontlading van de Spaanse wol, bestemd voor Vlaanderen, in aanmerking, maar dan met Rijsel als knooppunt van de landweg naar Brugge¹⁹⁴. Met het vertrek van de Engelsen en van de naties van Biskaje en Navarra uit Brugge in 1585 was het volledig gedaan met de Engelse, evenals met de

193. Tot de zowat 23 vaartuigen, alle komend uit Spanje, die in 1570 te Sluis konden worden binnengeloodst, behoorden er nog verschillende eenheden van 150 vaten en meer. Negen schepen kwamen er aan in juni en volgende maanden en veertien in september en november. R 1569-1570 (nr. 32621), f° 70 r°, en R 1570-1571 (nr. 32622), f° 70 r° en v°. - Minder weten we over de aankomst van Spaanse eenheden in 1571. Zeker is het, dat op 19 februari van dat jaar te Sluis een Spaans schip gearriveerd was. Wat er ook van zij, volgens de Brugse stadsrekening over het boekjaar 1571-1572 (nr. 32623), f° 63 v°, waren toen in het totaal 41 Spaanse schippers en evenveel met hen medegekomen piloten begiftigd geworden, wat wijst op de aankomst van een of meerdere vloten uit Spanje tussen september 1571 en augustus 1572. Zeker is ook dat op 11 juni 1572 de vloot van de hertog van Medina Celi te Sluis aangekomen was. (ib., f° 53 v°). Ook de piloten van Wenduine, Blankenberge, Heist en Sluis, die deze schepen of vloten binnengeloodst hadden, mochten toen drinkgeld ontvangen. Vanaf het boekjaar 1572-1573 (nr. 32624), f° 68 v°, vinden we in de Brugse stadsrekeningen alleen de globale uitgave aan drinkgeld ten bate van de Vlaamse piloten, die Spaanse, Engelse of Schotse schepen binnengeloodst hadden met daarbij daaronder soms ook de specificatie van de uitgave voor de gratificaties aan de schippers en medegekomen loodsen van grote Spaanse vaartuigen. - Volgens Spaanse bron, voerden van 1570 tot en met 1573 in het totaal 78 schepen uit Spanje wol, bestemd voor Vlaanderen, aan. MARECHAL, *a.w.*, blz. 50. - H. PIRENNE, *Histoire de Belgique, dl. IV (3de uitgave)*, Brussel, 1927, blz. 32, 37 en 44.

194. Voor de ontlading van Spaanse wol aldaar en het verder vervoer over land van die grondstof naar Brugge, zie GILLIODTS, *Consulat d'Espagne, a.w.*, dl. II, blz. 505, stuk van 7 april 1578; blz. 527, stuk van 1588 (niet gedateerd); blz. 542, stuk van 10 juni 1592, en blz. 560-563, stuk van 11 september 1602.

Spaanse maritieme trafiek op Sluis en het Zwin. Dat de Kastilianen nog tot 1705 hun consulaat te Brugge zouden handhaven, veranderde weinig of niets meer aan deze toestand¹⁹⁵.

4. BRUGGE EN HET ONDERHOUD VAN HET BAKENSTELSEL VAN HET ZWIN

Belangrijk voor de goede werking van het loodswezen in het Zwin was de keten van de aldaar geankerde boeien of tonnen en staande tekens of bakens, die er, samen met de pilotage, door de stad Brugge onderhouden werd. Beide soorten tekens dienden immers voor de signalisatie van de ondiepten en zandbanken, alsmede van de richting van de vaargeul, voerende naar de haven van Sluis. Daar deze zandplaten voortdurend verschoven, aangroeiden of soms ook krompen, dienden de drijvende bakentonnen regelmatig van plaats veranderd en dus opnieuw gelegd te worden, ten einde aan de nieuwe vereisten voor een veilige scheepvaart te kunnen beantwoorden. Bovendien moest ook het stelsel van de staande bakens nabij de oevers en vaargeulen steeds verder aangepast worden, vooral in de buurt van Kadzand. Aanvankelijk, omstreeks 1500, lagen in de inkom van het Zwin vijf boeien, waarvan vier de eigenlijke vaargeul ten westen en ten zuiden van de grote zandbank aldaar, de Loopinghe, aanwezen. Daarnaast, in de duinen nabij Knokke en de aldaar gelegen Hazegraspoeder, stond een bollebaken, die er een diepe vaargeul, de Slake, signalseerde. Op een schematische kaart uit die tijd, voorstellende de monding van het Zwin tussen Heist, Kadzand en Sluis, zien we duidelijk de vijf genoemde drijvende bakentonnen in hun konische vorm en op hun ligplaats nabij «de Loopinghe» afgebeeld¹⁹⁶. Omstreeks de eeuwwisseling, van 1499 naar 1500, ging de stad Brugge ook over tot de aanpassing van de signalisatie langs de beide oevers van het Zwin, althans wat

195. Ibidem, blz. 590-591. - MARECHAL, *a.w.*, blz. 54. - Zie voetnoot 121.

196. DEGRYSE, *a.w.*, blz. 61, tekening, en 108. - A. SCHOUTEET, *a.w.*, blz. 15-18, nr. 25, verzameling Kaarten en Plannen, stadsarchief Brugge, nr. 19, en plaat V. - COORNAERT, *a.w.*, blz. 58.

de staande tekens aldaar aanging. Door haar zorgen werden er op de kust van Kadzand en op de «Noord», d.i. «de Oord» van Knokke drie bollebakens of masten, elk voorzien op de top van een ton, opgericht¹⁹⁷. Eigenlijk bevonden zich ten noordwesten van Sluis, meer bepaald op de «Stijlenoord» en de hoek van Kadzand, evenals langs beide kanten van de «pas» reeds zulke bakens en ook rijsbakens, maar dan meer bepaald dienend voor de binnenscheepvaart en sinds vorige eeuw onderhouden door een «bakenare», die door het ambacht van de Brugse binnenschippers aangesteld geworden was¹⁹⁸. De verzorging van al de boeien en staande bakens in het Zwin werd na 1500 blijkbaar samengevoegd en aan de «bewarer» van de drijvende tonnen, daarin nog voorlopig door de voormalige «bakenare» bijgestaan, toevertrouwd. De uitgaven in verband daarmee, waaronder die voor het verleggen van de boeien, vinden we jaarlijks in de Brugse stadsrekeningen opgetekend¹⁹⁹.

Wie we reeds vóór de eeuwwisseling, in 1495, als bewaarder van de boeien, met standplaats te Sluis, in dienst zien treden, was Adriaen van Hille. Deze trok vanaf het boekjaar 1496-1497 een jaarwedde ten bedrage van 6 pond groten²⁰⁰. Naast hem treffen

197. De schepenen bekostigden de aankoop van «3 masten, dienende tot 3 upstaende tonnebaken, die, by advies van zekeren scippers ende piloten, ghestelt waren an de Noord ende an Cadsant» en van «4 groote houten, 2 smalle balcken ende 6 sparren, dienende an de voorseide tonnebaken». R 1499-1500 (nr. 32553), f° 101 r°. - Deze drie bakens waren ongetwijfeld die staande respectievelijk vóór het Hazegras op «de Noord» van Knokke, nabij de kleine sluis van Kadzand en op de Stijlenoord of Oord van Kadzand. Zie bijlage XIII, stuk van 1545. - Voor de term «de Noord» of «den Oord», zie voetnoot 25.

198. «Voort, zo zal hy (de «bakenare») baken t pas, de hoofden ende den houc van den passe ende de plate lancx met bollebaken ende met rysbaken. Voort, zo zal hy stellen een bollebaken up den Steylen Noord met eenen tonne. Voort, zo zal hy stellen up den houc van Cadsant rysbaken». GILLIODTS, *Estaple, a.w.*, dl. II, blz. 131-132, nr. 1063. Reglement ten behoeve van de «bakenare», aangesteld door het ambacht van de Brugse binnenschippers, uitgevaardigd op 4 mei 1465. - COORNAERT, *a.w.*, blz. 59-60.

199. Namelijk in de rubrieken «van allerande wercke» en «uutgheven van ghemeene zaken». In deze laatste rubriek staat jaarlijks ook het bedrag van de wedde, die aan de «bewarer van den thonnen ter Sluus» uitgekeerd geworden was.

200. Tijdens het boekjaar 1499-1500 bracht hij als uitgaven in rekening: 14 lb.

we ook nog de «bakeman» Heinderic Band aan, die, alhoewel waarschijnlijk met de zorg over de staande tekens belast, voor zijn werk vanwege de stad Brugge geen vergoeding kreeg, afgezien dan van ieder jaar in mei een «saysoenlakene» ter waarde van 16 schellingen groten²⁰¹. Overigens ontving ook de genoemde «bewarer» van de tonnen toen telkens zulk een stuk stof, maar dan een waarvan de prijs 20 schellingen groten bedroeg²⁰². Vanaf 1502 vinden we in de Brugse stadsrekeningen in de rubriek, waar de uitgaven voor deze beide giften genoteerd staan, de «bakeman» niet meer met zijn naam vernoemd, zodat we niet weten of Heinderic Band toen nog zijn functie uitoefende, dan wel of hij door iemand anders vervangen geworden was, meer bepaald door een helper, of misschien zelfs een vennoot, die Adriaan van Hille in diens taak moest bijstaan. De stad Brugge bleef inderdaad in het vervolg de uitgaven voor beide lakens bekostigen²⁰³. Tijdens het boekjaar 1502-1503 zien we de

3 s. 5 d. ob. groten «voor allerande handtghedade ende wercke» aan de tonnen en 14 s. 9 d. groten om met «diversche personen... ten diversschen stonden met huerlieder scepen ende booten ghevaren ende ghewrocht» te hebben «an de tonnenbaken» of boeien. Hij ontving «voor zyne moyte ende occupacie in t bewaren van den zelve thonnen, 6 lb. (gr.)», wat zijn wedde was. R 1499-1500 (nr. 32553), f° 69 v°, 87 r° en 101 v°. - Voor de vorige jaren, zie DEGRYSE, a.w., blz. 107.

201. De «bakenare» van het Brugse schippersambacht stond ook in voor het bebakenen van de zandbanken en de ondiepten ten oosten van Sluis door middel van bollebakens en rijsbakens. Volgens het reglement van 1465, mocht hij daarvoor als vergoeding van elk schip, dat aldaar door «den Navel», nabij Wulpen, voer, per jaar twee groten in ontvangst nemen. Zie voetnoot 198.

202. «Heinderic Band, bakeman ter Sluis, voor zijn saysoenlakene, 16 s., Adriaen van Hille, bewarere van den thonnen ter Sluis, 20 s.». R 1497-1498 (nr. 32551), f° 60 r°. - Dit is de eerste uitgave van die aard in de Brugse stadsrekeningen, in de rubriek «ander huutgheven ende betalinghe, ghedaen ter causen van den saysoene van meye». - «Heindric Bant, bakeman ter Sluis», wordt in verband met deze uitgave het laatst vermeld in R 1500-1501 (nr. 32554), f° 50 v°.

203. «De bakenare ter Sluis. 16 s. (gr.). Item, Adriaen van Hille, bewarer van den thonnen ter Sluis, 20 s. (gr.)». Adriaen van Hille wordt verder in dezelfde rekening «bewarer van den thonnen ende baken ter Sluis» genoemd, wat wijst op een of andere vorm van samengaan of versmelting van beide functies. R 1501-1502 (nr. 32555), f° 56 v° en 79 v°. - Zelfde gegevens in R 1502-1503 (nr. 32556), f° 71 r° en 93 v°. - De twee funktionarissen worden voor het laatst in verband met hun seizoenslakens van mei vernoemd in R 1531-1532 (nr. 32583), f° 73 r°.

Brugse wethouders nieuwe kosten voor het onderhoud en de goede werking van het signalisatiestelsel in het Zwin doen. Verder deed ze toen ook door een schipper nagaan of de drijvende tonnen aldaar wel zo gelegen waren, dat ze de richting van het «canael» of «passe» naar de haven van Sluis duidelijk aanwezen²⁰⁴.

Adriaen van Hille, die op kerstmis 1504 voor de duur van negen jaar ook het «thaeuhaus» van de stad Brugge te Mude in pacht genomen had en vanaf kerstmis 1505 gedurende drie jaar eveneens als pachter van de Brugse tol te Sluis optrad, bleef als bewaarder van de tonnen en bakens tot 1 maart 1512 fungeren²⁰⁵. In de loop van september van het jaar voordien was de Brugse magistraat echter opnieuw met de goede werking van het signalisatiestelsel in het Zwin gekonfronteerd geworden, toen in de inkom aldaar, buiten de keten van de tonnen, een hanzeatisch vaartuig van 180 vaten bij het binnenvaren eerst op het zand diende gezet te worden, om slechts daarna te worden afgehaald en ter bestemming te Sluis gebracht. Een delegatie van de stad

204. In het totaal werd een uitgave van 18 lb. 9 s. 9 d. groten besteed voor «zekere partijen van werke... ghedaen an de thonnen ende baken binden Zwene ter Sluus». Daarnaast vinden we alsdan nog ook enkele kleine uitgaven voor het pekken van een drijvende ton en het vervoer van ankerstenen om de boeien aan vast te leggen. De Brugse schepenen betaalden 5 s. groten aan «Ridchaert Denys, scipman», die «by laste van den tesorier gheweist (was) met zynen boote up de thonnen ter Sluus, omme te visiteirne of die wel naer t canael laghen». De lezing «naer t canael» kan, indien onjuist, door «naer travael» vervangen worden. R 1502-1503 (nr. 32556), f° 71 r°, 81 v° en 90 v°. - Voor de uitgaven aan reparaties tijdens het ambtsjaar voordien, zie R 1501-1502 (nr. 32555), f° 79 v°.

205. Hij had het «thaeuhaus» een eerste maal voor negen jaar in pacht genomen op 6 januari 1495. R 1501-1502 (nr. 32555), f° 20 v°. - Een tweede maal deed dit hij dit op kerstmis 1504. R 1504-1505 (nr. 32558), f° 21 v°. Als pachter van de tol te Sluis, ontving hij in 1506 en de twee volgende jaren telkens een vergoeding van 4 lb. gr., in ruil voor zekere tolvrijdom, toegestaan aan de Spanjaarden, aldaar arriverend. R 1508-1509 (nr. 32562), f° 82 v°. - Voor de periode 1 september 1511 - 1 maart 1512 werd hem door de stad Brugge slechts een gedeelte van de onkosten, door hem gedaan bij het verleggen en het herstellen van de drijvende tonnen, terugbetaald, namelijk 10 lb. groten in de plaats van het door hem gevraagde bedrag van 15 lb. 9 s. 5 d. gr. Bovendien blijkt het dat hij voor dit halve jaar ook geen wedde mocht opstrijken, wellicht omdat hij in het begin van 1512 als «bewarer» van de boeien en bakens vervangen geworden was. R 1511-1512 (nr. 32565), f° 113 r°.

Brugge was, blijkbaar als gevolg daarvan, alsdan naar de inkom van het Zwin, nabij de tonnen, gereisd voor een inspectie van de diepten en drempels aldaar, om daarna verder te trekken voor een onderzoek naar de stand van de aan gang zijnde werken in het Zwarte Gat en de dijk aanleg langs het bijna voltooide kanaal van Oostburg²⁰⁶. Wellicht kwam men toen op het spoor van zekere tekortkomingen van Adriaen van Hille inzake de zorgen over de boeien. Toch duurde het tot 19 februari 1512 vóór de Brugse schepenen er toe kwamen laatstgenoemde van zijn taak te ontlasten en een nieuwe «bewarer» aan te stellen, namelijk Jacop Musaert. Uit de akte of overeenkomst, die deze aanstelling bekrachtigde, vernemen we wat we reeds uit de stadsrekeningen wisten, namelijk dat de nieuwe bewaarder voor het leggen of verleggen van de tonnen en het gebruik daarbij van zijn boot, benevens voor het onderhoud van de staande tekens, recht had op een jaarwedde van 6 pond groten en twee seizoenlakens, meer bepaald een «kerlaken» ter waarde van 20 schellingen groten en een ander soortgelijk stof, kostende 16 schellingen groten. Het akkoord met de magistraat liet de nieuwe bewaarder bovendien toe zich voortaan door een helper, namelijk Loys de Grave, die zichzelf te bezoldigen had, te laten bijstaan. Deze medewerker moest zich nochtans door eed vóór de schepenen verbinden zijn baas in diens taak als bewaarder van de boeien, volgens de onderling aangegane verplichtingen, getrouwelijk te dienen. Twee dagen later legde Loys de Grave vóór de Brugse wethouders de betrokken eed af²⁰⁷. Daardoor kon nu, vanaf 1 maart, de nieuwe regeling in werking treden. Ongetwijfeld verdeelden de beide bewaarders vanaf dat ogenblik niet alleen de hen opgelegde taken, maar ook de gezamenlijke jaarwedde en de twee «kerlakens» van het seizoen van mei²⁰⁸.

206. De twee piloten uit Sluis, die het «oosters scip, dat up t zant ghestelt was, buuten tonnen» hielpen inhalen, ontvingen samen 8 s. 4 d. groten als gratificatie. De Brugse afvaardiging trok op 27 september «ter Sluus up t incommen van den scepen, daer de tonnen» lagen, «bezouckende de ondiepten ende drempften, daer omtrent wesende» en reisde vandaar verder naar de andere te inspecteren werken. Ibidem, f° 82 r° en v^o en 103 v°.

207. Bijlagen IX en X.

208. De beide «bewaarders van den thonnen ter Sluus» ontvingen in 1512 «voor

De Brugse magistraat ging daarnaast ook een overeenkomst aan met een smid, namelijk Cornelis Huusman, die voor het herstel van het ijzerwerk, waaronder de banden en de ketenen, behorende bij de boeien, zou instaan. Ook deze tweede akte, dagtekenend van 29 maart 1512, toont aan hoe de wethouders ten zeerste begaan waren met het bestendig en verantwoordelijk onderhoud van de drijvende tonnen en de uitschakeling van alle misbruiken inzake de daarvoor bestemde uitgaven. Genoemde smid diende inderdaad voor zijn werk, namelijk de vervaardiging van nieuwe schakels, banden of wervelen uit oud of nieuw ijzer, en voor de levering van nieuw ijzer volgens een bepaald tarief vergoed te worden. Daarbij werd met het gewicht, de lengte of het aantal oude of nieuwe stukken van het metaal rekening gehouden²⁰⁹. Het onderzoek, dat de Brugse wethouders in het begin van 1520 door Loys de Grave, vergezeld van een stedelijk toezichter, vier ervaren loodsen en twee magistraten van Mude en Sluis, in de inkom en de vaargeul van het Zwin deden instellen, leert ons dat er aldaar vier belangrijke boeien geankerd lagen, meer bepaald twee westelijke in de eigenlijke monding van de inham en twee andere tegenover «de Loopinghe», de grote zandbank of drempel tegenover Kadzand. Ook naderhand wordt nog van deze vier drijvende tonnen gewag gemaakt en wel in verband met de binnenscheepvaart²¹⁰. Jacop Musaert de bewaarder van de boeien in het Zwin, was ook loods en als dusdanig zien we hem zowel vóór als na 1512 optreden²¹¹. Samen

hueren aerbeyt ende moyte van den thonnen te verlegghene... waer toe zy eenen hue ofte boot leveren moeten zonder den coste van der stede, mids der somme van 6 lb. (gr.)». Bovendien betaalde de stad Brugge aan «Jacop Musaert, bewaerer van den thonnen ter Sluis, ter causen van t verlegghen van den zelven thonnen, mids zekere reparacie daer anne ghedaen... 3 lb. 4 s. gr.». Voor wat betrof de uitgaven voor de seizoenlakens van mei, bekostigde ze de gebruikelijke 16 s. gr. en 20 s. gr., respectievelijk ten bate van «den baqueman van der Sluis» en «den bewaerdre van den thonnen» aldaer, zonder aanduiding van naam. R 1511-1512 (nr. 32565), f° 75 v°, 96 r° en 109 r°.

209. Bijlage XI. - Tijdens het boekjaar 1513-1514 werd door een stuurman een opgeviste weggedreven ton te Sluis terug ingeleverd. R 1513-1514 (niet te Brussel), f° 142 r°.

210. Bijlagen III en XIII. - COORNAERT, *a.w.*, blz. 73-74.

211. Jacop Musaert, was een zeeman, burger van Mude, wonende te Sluis. Als dusdanig vinden we hem in 1514 vermeld in het verslag van de commissie

met zijn vennoot of helper, Loys de Grave, wordt hij, in zijn functie van «bewarer» van de tonnen en andere bakens, in de Brugse stadsrekeningen tot 1524 vermeld en zonder laatstgenoemde ook nog in 1525, maar dan voor het laatst²¹². Van Loys de Grave weten we dat hij alsdan voor de stad Brugge nog andere functies op zich genomen had en blijkbaar in 1526 overleed²¹³. Wie toen als «bewarer» in dienst was, weten we niet. De Brugse stadsrekening over het ambtsjaar 1526-1527 heeft het inderdaad nog steeds over de uitkering van een gezamenlijk loon aan de bewaarders van de tonnen, maar zonder die met hun naam te vernoemen. Wel vernemen we dat van dat boekjaar af deze wedde jaarlijks op 8 lb. gebracht geworden was²¹⁴. Vanaf

van onderzoek, belast met de inspectie van de dieptes en ondieptes in het Zwin, en wel als een van de ondervraagde getuigen. Hij was toen 47 jaar oud. GILLIODTS, *Bruges port de mer, a.w.*, blz. 118, getuigenis nr. XIV. - Als loods, die voor het binnenleiden van een vreemd schip te Sluis drinkgeld in ontvangst nemen mocht, troffen we hem in 1506, 1517, 1518, 1519 en 1537 aan. R 1505-1506 (nr. 32559), f° 92 r°; R 1516-1517 (nr. 32568), f° 121 v°; R 1517-1518 (nr. 32569), f° 117 v°, R 1518-1519 (nr. 32570), f° 117 v° en 118 r°, en R 1536-1537 (nr. 32588), f° 80 v°: «vadere» van Clement Musaert.

212. «Loys de Grave ende Jacob Musaert, bewaarders van den thonnen» ontvingen in 1523 7 lb. 5 s. grooten «ter cause van diverssche partijen by hemlieden verleyt, omme t verlegghen van den thonnen ende anderssins, naer t verclaers van eenen blade pampiers, der inne de partijen van costen in t langhe ghespecificiert staen, ghesien, gheverifiert ende gheteeckent, alsoo t behoort». R 1522-1523 (nr. 32574), f° 123 v°. - Het volgend jaar bedroeg de terugbetaling om dezelfde reden 7 lb. 6 s. 10 d. gr. R 1523-1524 (nr. 32575), f° 127 r°. - In 1525 ontving Jacop Musaert, als terugbetaling voor zijn onkosten, 6 lb. 15 s. 9 d. gr. R 1524-1525 (nr. 32576), f° 122 r° en v^o. - Zie ook voetnoot 211.

213. Loys de Grave trad gedurende de boekjaren 1523-1524, 1524-1525 en 1525-1526 als «bewaerder van den rechte van den stapele ter Sluus» op. Aldaar oefende hij bovendien gedurende het eerste van deze drie ambtsjaren eveneens de functie van «thooldnare» uit en, binst de twee volgende, die van «bailliu van den watre». Tijdelijk, gedurende het ambtsjaar 1524-1525, vinden we hem ook als Brugs mandataris, staande «ten wachte van den coorne, dat men zoude willen voeren uut Vlaendren». In de rekening van het daaropvolgend boekjaar is er sprake van «wylen Loys de Grave, in zynen tyt bewaerdere van den stapelrechte deser stede (van Brugge) ter Sluus». R 1523-1524 (nr. 32575), f° 119 r°, 120 r° en 127 r°; R 1524-1525 (nr. 32576) f° 111 v°, 116 v°, 122 r° en v^o en 125 v°, en R 1525-1526 (nr. 32577), f° 111 r° en v^o, 113 r° en 119 v°.

214. «Den bewaarders van den thonnen ter Sluus, 6 lb. gr., over huerlieder moyte, die zy doen in t legghen ende verlegghen van den zelve thonnen, 6 lb. ... Dezelve, de somme van 9 lb. 3 s. gr., ter cause van diverssche partijen van

1533 bekostigde de stad Brugge ieder jaar in mei slechts nog één enkel seizoenlaken ter waarde van 20 schellingen groten, in de plaats van de twee stukken zulke stof, die tot dan toe aan de «bewarer» van de tonnen en andere tekens telkenjare toegekend geworden waren²¹⁵. Toch is er in de stadsrekeningen tot in 1538 steeds sprake van de gezamenlijke wedde uitbetaald aan degenen, die, alsdan vermoedelijk nog altijd twee in aantal zijnde, als een vennootschap van bewaarders van de boeien en bakens, optraden²¹⁶.

Het moet zijn dat, niettegenstaande de regelmatige verandering van de ankerplaats van de drijvende tonnen, er op de duur met de afbakening van de dieptes en ondieptes in de monding en de vaargeul van het Zwin een en ander niet meer in orde was. In de loop van juni 1537 inderdaad zag de magistraat van Brugge zich genoopt met de kapitein van de toen pas aangekomen Spaanse vloot over de verlegging van de drijvende tonnen te gaan praten. Blijkbaar als gevolg van dit gesprek werd weldra door de stad daartoe overgegaan en tevens ook tot het plaatsen van enkele grote masten als staande bakens, waarschijnlijk een vijftal, in het Zwin zelf, meer bepaald wellicht op de ondiepten of zandbanken aldaar²¹⁷. Overigens waren de Brugse wethouders

penninghen, by hemlieden verleyt...». R 1525-1526 (nr. 32577), f° 111 r° en v°. - «Den bewaarders van den thonnen ter Sluus, 8 lb. gr. over huerlieder moyte... De zelve de somme van 6 lb. 12 s. 2 d. gr., over vele ende diverssche partyen van pennynghen...». R 1526-1527 (nr. 32578), f° 114 r° en v°.

215. «De bakemen ter Sluus 16 s. Den bewaerder van den thonnen ter Sluus 20 s. (gr.)». R 1531-1532 (nr. 32583), rubriek «uutgheven van saysoenlakene», f° 73 r°. - «De bakeman ende bewaerder van den thonnen ter Sluus, 20 s. (gr.)». R 1532-1533 (nr. 32584), zelfde rubriek, f° 72 r°. - Tijdens eerst genoemd boekjaar waren zes «grootte steenen van Antoing» voor de drijvende tonnen aangekocht geworden. F° 91 r°.

216. «De bewaarders van den thonnen ter Sluus, 8 lb. gr... somme, die zy jaerlics hebben over huerlieder moyte, die zy doen in t legghen ende verlegghen van den zelve thonnen...». R 1537-1538 (nr. 32589), f° 81 r°. - In de volgende stadsrekening is er alleen sprake van de toekenning van deze wedde aan «Anthuenis Jacobs suene Muzaert, bewaerdere van den thonnen ter Sluus». R 1538-1539 (nr. 32590), f° 83 r°.

217. Op 8 juni 1537 besloten de Brugse wethouders de volgende dag op hun zitting de kapitein van de op 15 mei aangekomen Spaanse vloot bij zich te ontbieden «pour l'interroger sur le déplacement des balises dans le Zwin». GIL-

van oordeel, zoals blijkt uit het concept dat ze enige tijd nadien, betreffende de reglementering van het loodswezen, ten behoeve van de consuls van de Spaanse natie opstelden, dat wat meer aandacht aan deze laatste soort tekens diende besteed te worden²¹⁸.

Vanaf 1 september 1538 vinden we slechts nog een bewaarder van de tonnen en bakens van het Zwin in dienst, namelijk Anthuenis Jacopssuene Musaert, die, zoals zijn naam het zegt, de zoon van Jacop Musaert en misschien diens onmiddellijke opvolger in genoemde functie moet geweest zijn. Ongetwijfeld wilden de Brugse schepenen vanaf het boekjaar 1538-1539 hun toezicht op de werking van het signalisatiestelsel in het Zwin nog verscherpen, ten einde nalatigheid en misbruiken uit te schakelen²¹⁹. In de stadsrekeningen vinden we inderdaad vanaf dat

LIODTS, *Consulat d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 306, ontleding. - Brugge, Stadsarch., Memoriael van den Camere (1536-1537) (thans zoek), f° 51. - Op 22 en 23 juni bevonden zich te Sluis een viertal afgevaardigden van de Brugse wet «visiterende t Zwin, (om) aldaer ende daerinne te doen stellene zekere bakenen ende de thonnen te doen verlegghene». - Daartoe waren aangekocht geworden 7 Doornikse stenen, ten behoeve van de in het Zwin te leggen en ankeren tonnen, en «vyf eecken boomen, omme t stellen in de stede van bakenen». Het waren de beide bewaarders van de boeien, die deze «grote bakenen» moesten opstellen. R 1536-1537 (nr. 32588), f° 65 v°, 69 v° en 83 r°. - Op 26 en 27 juli begaven zich twee Brugse wethouders, waaronder een burgemeester, naar Sluis om er met de kapitein van de Spaanse vloot «te sprekene van zaken den Zwene angaende». Ibidem, 67 r°, evenals R 1537-1538 (nr. 32589), f° 56 r°. - Op 16, 17 en 18 oktober 1537 reisden drie vertegenwoordigers van de Brugse magistratuur naar Sluis met als opdracht het «visiteren van den Zwene ter Sluis ende zekeren bakenen daerinne te doen stellene, ter preservacien van den scepen ende goederen, aldaer arriverende», vanwaar ze verder trokken naar het kanaal van Oostburg. Daartoe lieten ze zich te water met boten, bestuurd door schippers, vervoeren. Nogmaals waren «vyf mastkins» voor het maken van evenveel staande «bakenen» aangekocht geworden. Over de plaatsen, waar deze staande tekens opgesteld werden, vernemen we alleen, dat ze zich in het «Zwin ter Sluis» bevonden. R 1537-1538 (nr. 32589), f° 57 r° en 81 r°. - COORNAERT, blz. 74.

218. «ils (les pilotes) cognoistront facilement le changement du parfondeur et des dangiers, qui pourroient illecq avenir, a quoy porront aussi grandement aider les bakes et enseignes, que ceulx de Bruges sont accoustumez mectre audit port, dont ils pourront soigner que meilleur regard en soit prins, que jusques ores a este fait». GILLIODTS, *Consulat d'Espagne, a.w.*, dl. I, blz. 311. - Zie de voetnoten 86 en volgende tot en met 89.

219. A.J. Muzaert ontving in 1539, naast zijn wedde, ten bedrage van 8 lb. groten, slechts 2 lb. 16 s. groten als terugbetaling «over diverssche costen by

ambtsjaar afzonderlijke posten aangaande de uitgaven voor de herstellingen van het ijzerwerk van de tonnen en de aankoop van de anker- of zinkstenen, om genoemde boeien op hun ligplaats met ketens aan vast te leggen, betalingen, die vroeger globaal door de «bewarer» in rekening gebracht werden²²⁰. Dit betekende meteen, dat laatstgenoemde voortaan van de verantwoordelijkheid voor deze uitgaven ontlast was. Op 4 december 1542 sloten de schepenen van Brugge inderdaad met de vrouw van de steenkapper Franchois van Oost, die toen reeds sinds enkele jaren als leverancier van de zinkstenen optrad, een overeenkomst, waardoor de prijs voor de aanmaak en de levering van die stenen vastgesteld werd²²¹. Wel bracht de bewaarder

hem ghedaen in t verlegghen van den thonnen, stellen van den bakenen ende anders» en dit volgens «eene zyne rekeninghe, gheteekent by scepenen van der tresorie», wat vroeger ook gebruikelijk was. R 1538-1539 (nr. 32589), f° 83 r°. - Vanaf het volgende boekjaar diende hij voortaan, in de plaats van één, elk jaar twee rekeningen betreffende zijn «diverssche costen» in, waarschijnlijk respectievelijk met de opsomming van zijn uitgaven voor het verleggen van de drijvende tonnen en met de lijst van zijn onkosten voor het stellen van de staande bakens, zonder dat er nog van andere posten aangaande herstellingen aan de boeien of aankoop van materiaal, tenzij misschien ten behoeve van de staande tekens, sprake moet geweest zijn. R 1539-1540 (nr. 32591), f° 79 r°.

220. Aan de smid of «groufsmet», die, zoals de bewaarder van de tonnen, een inwoner van Sluis was, werd in 1541 de som van 12 lb. 4 s. 9 groten betaald voor de levering van «diverssche ketenen ende andere wercken... omme t legghen van den thonnen in t Zwin». R 1540-1541 (nr. 32592), f° 67 r°. - Uit de volgende stadsrekeningen vernemen we dat de smid, die steeds met zijn naam vernoemd wordt, als ijzerwerk niet alleen ketenen, maar soms ook schakels, banden en «gorgels» (wervels?) geleverd had. R 1549-1550 (nr. 32601), f° 74 r°, en R 1565-1566 (nr. 32617), f° 72 r°, telkens onder de rubriek «van yserwercke».

221. Franchois van Oist of van Oost wordt als «steenhouwere», die aan de stad Brugge zinkstenen leverde, voor het eerst in 1540 vermeld. Dat jaar ontving hij 24 s. groten voor «de leveringhe van vier blaauwe steenen... omme de thonnen in t Zwin ter Sluus daeranne vast te makene». R 1539-1540 (nr. 32591), f° 65. - Het volgende jaar leverde hij vijf zinkstenen «metten makene van den gaten» voor de prijs van 30 s. groten. R 1540-1541 (nr. 32592), f° 66 r°. - In 1542 was het maar één steen aan de prijs van 6 s. groten. R 1541-1542 (nr. 32593), f° 76 v°. - In 1543, na de afsluiting van het leveringsakkoord, waren het er zes, elk voorzien van een gat, aan de «by woorwaerde» vastgestelde prijs van 5 s. groten per steen. R 1542-1543 (nr. 32594), f° 79 r°. - Cornelie, de weduwe van Fransois van Oost, ontving in 1547 voor het laatst deze prijs voor de levering door haar overleden echtgenoot van twee stenen «metten makene van den gate». R 1546-1547 (nr. 32598), f° 76 r°. - Zie verder bijlage XII.

van de tonnen en bakens, wiens wedde in 1545 tot 10 pond groten en in 1568 tot 12 zulke ponden verhoogd geworden was, jaarlijks nog steeds zijn uitgaven voor het verleggen van de boeien en het stellen van de staande bakens in rekening, wat er op wijst dat dit telkens met grote zorg uitgevoerd geworden was. Overigens had hij zich daarvoor iedere keer laten bijstaan door enkele schippers, met wie hij samen naar de ligplaats van de boeien gevaren was en die door hem voor hun medewerking vergoed geworden waren²²². Anthuenis Musaert, die, zoals zijn vader, tevens loods was en op wie als dusdanig soms bij dringende of moeilijke gevallen van pilotage of vlot brengen van een gestrand vaartuig beroep gedaan werd, zien we, als bewaarder van de boeien en bakens, tot 1571 zijn dienst uitoefenen²²³. In september van dat jaar werd hij door Pieter Stevins, alias van

222. A.J. Musaert, de «bewaerder van den thonnen», streek in 1546 genoemde 10 lb. groten, die hem toen «by ordonnancie van den college... jaerlicx toegheleyt» geworden waren, voor het eerst op. Hem werden ook nog steeds terugbetaald de «diversche costen», die vanaf dat boekjaar in de Brugse stadsrekeningen aangeduid staan als zijnde gedaan geweest «in t uutvaeren met diversche scippers in t verlegghen van den voorseiden thonnen, stellen van den bakenen ende anders», wat dat jaar 6 lb. 5 s. 4 groten bedroeg. R 1545-1546 (nr. 32597), f° 96 v°. - Vanaf 1563 vinden we alleen nog aangeduid het bedrag van de uitgave, door de bewaarder van de tonnen en bakens «in t stick van zynen laste verleyt», zonder nadere bijzonderheden daarover, terwijl de aldus terug te betalen som bij «zyne gaigen ordinaire» samen in een post gevoegd geworden was. R 1562-1563 (nr. 32614), f° 89 r° en 91 r°. - In 1568 ontving Musaert globaal 18 lb. 8 s. 8 groten, zonder dat er in de desbetreffende post het bedrag van zijn wedde, dat toen blijkbaar nog steeds 10 lb. groten bedroeg, vermeld wordt. R 1567-1568 (nr. 32619), f° 85 r°. - In 1569 mocht hij «voor zyne gaigen 12 lb. groten ende van verleyde penninghen 11 lb. 3 s. 2 groten» of samen 23 lb. 3 s. groten in ontvangst nemen. R 1568-1569 (nr. 32620), f° 78 v°.

223. A.J. Musaert wordt als loods voor het eerst in 1537 vermeld. Op hem werd vooral in 1543 en volgende jaren tot en met 1550 beroep gedaan. Op 3 oktober 1549 bracht hij te Sluis een Spaanse koopvaarder van 300 vaten binnen en ontving daarvoor, als drinkgeld voor «dobbel pylotaeige», 30 s. groten. Voor het laatst vinden we hem als piloot vernoemd in juni 1558, toen hij, samen met een andere loods, voor het binnenleiden van een Spaanse schip van 250 vaten een driedubbele fooi in ontvangst nemen mocht. R 1536-1537 (nr. 32588), f° 80 v° - 81 r°, R 1549-1550 (nr. 32601), f° 84 r°, en R 1557-1558 (nr. 32609), f° 87 r°. Zie voor het overige de voetnoten 35, 36, 38, 81, 82, 102, 105, 109, 165, 167, 169, 171 en 173. - Als «bewaerer» van de tonnen en bakens wordt hij voor het laatst vermeld in R 1570-1571 (nr. 32622), f° 72 v°.

Mechelen, opgevolgd²²⁴. Deze werd op zijn beurt in 1574 of 1575 door Jan van der Schilde vervangen²²⁵.

De boekhouding betreffende het onderhoud van het tonnen- en bakenstelsel in het Zwin, zoals we haar in de Brugse stadsrekeningen opgetekend vinden, bevat weinig nadere gegevens over de eigenlijke ligging en het aantal van de tekens zelf. Wel kennen we het aantal zinkstenen, dat jaarlijks van september 1539 tot en met augustus 1550 door de steenkapper, Franchois van Oist, en zijn opvolger, Pieter Aerts, ten behoeve van de drijvende tonnen geleverd geworden was. Dit aantal schommelde van minstens een tot ten hoogste acht, elk stuk steen dan voorzien van een gat, om er de keten van de boei aan vast te hechten²²⁶. Dit zou dan misschien toelaten te veronderstellen, dat er

224. De nieuwe «bewaardere» wordt voor het eerst vermeld in R 1571-1572 (nr. 32623), f° 65 v°. - Hem werden dat boekjaar, ten behoeve van de kalfatering van de boeien, twee tonnen pek en een halve ton teer geleverd. Ibidem, f° 59 r°.

225. In R 1574-1575 (nr. 32626), f° 65 v°, is er sprake van de beide bewaarders, de oude en de nieuwe, in verband met de uitkering van «huerlieder gaigen» en de terugbetaling van de door hen «verleyde penninghen», wat toen niet in rekening gebracht geworden was. Het is niet duidelijk waarom. Misschien waren toen, om ene of andere reden, wellicht wegens heerkraft, de boeien en bakens voorlopig aan hun lot overgelaten geworden. Ook de «groufsmet» ontving dat boekjaar geen vergoeding. Zeker is dat in het tweede halfjaar van 1575 de haven van Sluis tijdelijk voor het scheepvaartverkeer gesloten geworden was, vermits op 9 november van dat jaar de Brugse magistraat een burgemeester stuurde «t hove omme te verzoucken openinghe van den havene van Sluus». R 1575-1576 (nr. 32627), f° 49 r°. - Tijdens laatstgenoemd boekjaar ontving Jan van der Schilde voor het eerst zijn wedde en de terugbetaling van de door hem gedane onkosten, zijnde in het totaal 28 lb. 4 s. groten. Ibidem, f° 63 r°.

226. Het waren acht aldus bewerkte stenen in R 1543-1544 (nr. 32595), f° 77 r° - 78 v° vier in R 1544-1545 (nr. 32596), f° 77 v°, vier in R 1545-1546 (nr. 32597), f° 77 r°, twee in R 1546-1547 (nr. 32598), f° 76 r°, twee in R 1547-1548 (nr. 32599), f° 71 r°, acht in R 1548-1549 (nr. 32600), f° 76 r°, en vijf in R 1549-1550 (nr. 32601), f° 73 r°. Tijdens de drie laatste boekjaren was, na het overlijden van Franchois van Oost, Pieter Aerts als leverancier van de zinkstenen opgetreden. In R 1550-1551 (nr. 32602) en volgende rekeningen staat er geen afzonderlijke post betreffende de uitgaven voor de aankoop van zulke stenen meer, blijkbaar omdat vanaf dat boekjaar de onkosten voor de aanschaffing van allerlei soorten steen geglobaliseerd geworden waren. Wel vinden we in het vervolg nog steeds elk jaar de gebruikelijke post aangaande de uitgaven voor ijzerwerk aan de drijvende tonnen, betaald aan de «groufsmet», en soms ook een post betreffende de uitgaven voor de aankoop van pek, gebruikt bij het kalfateren van die boeien. - R 1579-1580 (niet te Brussel), f° 49 r° en 64 r°, is er sprake van de «salvatie» van

in de inkom van het Zwin alsdan wel acht drijvende tonnen geankerd lagen, wat inderdaad overeenstemt met het aantal van die boeien, dat op het gekende schilderij van 1561, zich bevindend te Brugge in het Gruuthusemuseum en gans het landschap omheen de haven van Sluis voorstellend, te zien is. Ze worden afgebeeld in hun ligging nabij de «zille» of drempel in de monding van het Zwin. Vijf van hen — wat misschien één te veel is — bakenen de westelijke geul of eigenlijke inkom aldaar af en de overige drie of vier de oostelijke toegang tegenover de zandbank geheten «de Peerdemarct». Op het schilderij is ook duidelijk de bollebaken van het Hazegras op «de Noord» nabij Knokke, vlak tegenover de drijvende tonnen van de westelijke geul, te zien. Eigenlijk toont dit merkwaardig schilderstuk ons in vogelvlucht gans de streek tussen Blankenberge, Veere, Biervliet en Brugge met in het centrum Sluis. Deze stad vinden we er op afgebeeld met zijn beide kastelen aan weerskanten van de haven, alsmede met de zandbank «de Plate», gelegen in de «passe» of het kanaal, dat de verbinding met de inkom van het Zwin vormde. Voorts is op het schilderij in het landschap omheen Sluis ook gans het hydrografisch stelsel in kaart gebracht. Ten oosten van deze havenstad ziet men de wateren omheen de eilanden Kadzand, Wulpen, Breskenszand en noordwaarts Walcheren, waaronder de Honte, het Zwarte Gat, de Vloer, de Navel, het kanaal van Oostburg en de Passegeule. Ten westen van Sluis is het Zwin met zijn hydrografisch netwerk en de kust van Knokke tot Blankenberge met de aldaar gelegen kerktorens en «vierboetes» of vuurbakens te zien²²⁷. Op verschillende andere zestien-de-eeuwse topografische kaarten, die Sluis en omgeving afbeelden, vindt men veel van deze bijzonderheden terug, maar dan met de

een «baketonne... met haere ketene lanck wel 48 voeten» - Voor de afbeeldingen van respectievelijk een ronde en een konische drijvende ton, elk met haar keten en zinksteen, in 1585, zie A.W. LANG, *Entwicklung, Aufbau und Verwaltung des Seezeichenwesens an der deutschen Nordseeküste bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts*. Bonn, 1965, blz. 40 en 41.

227. Brugge, Museum Gruuthuse. - COORNAERT, a.w., blz. 61-62, dagtektent deze kaart niet van 1561, maar van omstreeks 1480. - Reproductie in Chastellain, a.w., tegenover blz. 3. - Voor de reproductie van het detail, voorstellende de monding van het Zwin met de drijvende tonnen, zie deel I van dit artikel in dit tijdschrift, CXVII, 1980, blz. 116.

drijvende tonnen in een fiktieve ligging in de inkom en vaargeul van het Zwin, meer bepaald in een sliert, in de plaats van een kring omheen de drempel of grote zandbank aldaar, evenals blijkbaar in een fiktief aantal. Dit is ook min of meer het geval voor de grote topografische kaart van het Brugse Vrije, gemaakt door Pieter Pourbus in 1571 en volgende jaren en opnieuw bewerkt in een kopie van omstreeks 1600. Op deze merkwaardige landkaart staan in de inkom en vaargeul van het Zwin zeven boeien, liggende in een rij, en langs de oevers tot Sluis zes signaalmasten afgebeeld, wat ongetwijfeld, in zake aantal van beide soorten bakens, juist of toch ongeveer juist kan geweest zijn, maar niet wat aangaat de ligging van de eerste soort tekens. Meer in overeenstemming met de werkelijkheid is op de kaart de standplaats van de staande bakens of bollebakens. Drie van deze signaalmasten zien we er op de westelijke oever van de vaargeul afgebeeld én drie andere aan de oostzijde van de «Plate» of langgerekte zandbank, die, als een tweede drempel, tussen Mude en Kadzand, in het toegangskanaal vóór Sluis lag. Het staande teken dat zich het dichtst bij de boeien bevond, was de bollebak van het Hazegras op «de Noord» van Knokke. Voor het overige is op de landkaart van Pieter Pourbus ook de kuststreek tussen deze laatste plaats en Oostende met zijn kerktorens en «vierboetes» in beeld gebracht. Zo krijgen we een idee van de torens en gebouwen, die voor de zeelieden tijdens de kustvaart als landmerken over dag en ook 's nachts dienden. De vier vuurbakens, die we op de kaart voorgesteld vinden, zijn die van Nieuwpoort, Oostende, Blankenberge en Heist²²⁸. De beide hier besproken landkaarten vullen dus elkaar, in zake het signalisa-

228. Brugge, Museum Gruuthuse : fragment van het origineel. - Brugge, Stadhuis : kopie van het origineel door Pieter Claeysens, gemaakt in opdracht van het Brugse Vrije. Het oorspronkelijk werk van P. Pourbus was toen reeds verbleekt. - GOTTSCHALK, *Historische geografie, a.w.*, dl. II, blz. 222-224, afbeelding 10 : reproductie van het fragment. Zie ook figuur V : schets van de monding van het Zwin, het eiland Kadzand, het Zwarte Gat, het kanaal van Oostburg en de streek van Breskens, getekend naar de kaart van Pourbus (fragment) en de kopie ervan. Op deze schets worden ook de tonnen en andere bakens gelokaliseerd, althans naar de voorstelling ervan door Pourbus. - Voor andere kaarten van 1547 en 1555, zie COORNAERT, *a.w.*, blz. 75 en 76, en GOTTSCHALK, *Historische geografie, a.w.*, dl. II, blz. 124 en passim.

tiestelsel in het Zwin in 1561 en volgende jaren, goed aan.

Dat de stad Brugge in de loop van de 16de eeuw achtereenvolgens verschillende topografische en hydrografische kaarten van de streek van het Zwin en omgeving liet vervaardigen, waarop in detail de waterlopen, zandbanken, schorren, polders en dijken, naast veel andere bijzonderheden gelokaliseerd staan, verraadt vanwege haar ongetwijfeld niet alleen een uitgesproken zorg voor, maar bovendien ook een zekere trots over een waterstaat, tot wiens totstandkoming zij zoveel had bijgedragen. Het was ook begrijpelijk, dat telkens, op de voornaamste onder deze landkaarten, eveneens het signalatiesysteem gesitueerd werd. Het Brugge bakenstelsel wees immers op het bestaan van een degelijke pilotage ten dienste van de vreemde koopvaarders en dus op een belangrijk scheepvaartverkeer op het Zwin. Brugge wist dit loodswezen met wat er inzake signalisatie mee gepaard ging tot in het begin van 1584 in stand te houden. Toen kwam daaraan, als gevolg van de beroerde politieke toestand, namelijk de terugkeer van de stad onder het Spaans gezag en de breuk met Sluis, dat in de handen van de rebellen bleef, plots een einde. Aan de smid, die voor het ijzerwerk van de drijvende tonnen instond, werd alsdan onmiddellijk geen vergoeding of loon voor zijn werk tijdens het nog lopende dienstjaar meer uitgekeerd²²⁹. In 1585 was dit ook zo voor Jan van der Schilde, de bakeman en bewaarder van deze boeien²³⁰. Toen eind 1587, bij de val van Sluis, na drie jaar van die voorhaven afgesneden te zijn geweest, Brugge zijn verbinding met het Zwin en met de zee dacht te kunnen herstellen, zou daarvan zo goed als niets meer terecht komen en wel als gevolg van de feitelijke blokkade van de kust door de rebellen. De Bruggelingen zagen dan ook de

229. R 1583-1584 (nr. 32630), f° 40 r°. - Deze «groufsmet», Andries Loys, inwoner van Sluis, was sinds het ambtsjaar 1573-1574 in dienst. R 1573-1574 (nr. 32625), f° 54 v°.

230. «Nopende t kerlaken van den bakeman ter Sluis, mids de troublen, niet». R 1584-1585 (nr. 32631), f° 36 r°. - Voor het overige zien we vanaf deze rekening ook geen wedde en vergoeding voor gedane onkosten aan de bewaarder van de boeien en bakens meer uitbetaald worden. - In R 1580-1581 (niet te Brussel), f° 46 v°, vinden we, wellicht voor het laatst, nog een uitgave voor de aankoop van twee «baketonnen».

noodzaak niet meer in het signalisatiestelsel in het Zwin, voor zover dit nog bestond, terug in orde te brengen en opnieuw te laten funktionieren. Overigens was er alsdan ook van enige pilotage geen sprake meer, tenzij heel uitzonderlijk, zoals blijkt uit de stadsrekening over het ambtsjaar 1598-1599, toen voor het eerst, sinds vele jaren, opnieuw een groot vaartuig het Zwin binnengeloodst werd, al was het niet verder dan tot in de diepte vóór het Hazegras nabij Knokke²³¹. De aanwezigheid aldaar van deze vaargeul werd vroeger of, wie weet, misschien toen nog steeds door een bollebaken of een mast gesignaleerd²³². De blijkbare hoop van de Bruggelingen aldaar te zien ontstaan een nieuwe voorhaven of ankerplaats, waarvan de veilige toegang door pilotage en gebeurlijk door een nieuw bakenstelsel zou gewaarborgd worden, verzwond evenwel in 1604 met de verovering en inlijving van Sluis door het Noorden. Dit was dan ook het stille einde van het epos van het Zwin als levensader van Brugge en het Brugse Vrije²³³.

We danken het Stadsarchief te Brugge (de heren Albert Schouteet en André Vandewalle), het Rijksarchief te Antwerpen (de heer Alfred Jamees) en het Algemeen Rijksarchief te Brussel voor de uitlening en fotokopiëring van dokumenten uit de archieven en andere dienstverlening.

231. Zie voetnoot 62.

232. Zie voetnoot 196.

233. CHASTELAIN, *a.w.*, blz. 76 en 77.

BIJLAGEN

DEEL II

VII

Lijst van de schepen, die in 1500 door de piloten van de kust te Sluis binnengeloodst werden, naar de Brugse stadsrekeningen over de boekjaren september 1499 - augustus 1500 en september 1500 augustus 1501, alsmede naar een gedeelte klad van laatstgenoemde rekening.

— Brugge, Stadsarchief, rek. 1499-1500, folio's 82 r° - 83 r°, 86 r° en v^o, 87 v° en 88 v°, en rek. 1500-1501, folio's 89 v° en 90 r°, alsmede het gedeelte klad van die rekening (gevoegd in de bundel, gedateerd 1499-1500), folio's 22 v° - 23 r°. - Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer, nrs. 32553 en 32554, zelfde folio's, maar zonder het klad.

— Ontleding, lopend over het boekjaar sept. 1499 - aug. 1500, in L. Gilliodts-Van Severen, Inventaire des Archives de la Ville de Bruges, Brugge, 1871-1878, dl. VI, blz. 450, maar verkeerdelijk gerangschikt onder het jaar 1499, alsmede onvolledig, daar de gegevens uit het boekjaar 1500-1501 er niet in opgenomen werden. Ook de enkele bijkomende bijzonderheden uit het klad ontbreken erin.

— Wel combineren de gegevens, die in de twee opeenvolgende stadsrekeningen staan en vullen ze aan met een paar bijzonderheden uit het klad, althans voor de periode gaande van 12 september tot 16 december 1500. Achtereenvolgens sommen we per item op : de datum van aankomst van elk schip, de naam en plaats van herkomst van de pilote-rende loods («pilote») of stuurman, alsmede het bedrag van diens drinkgeld in Vlaamse groten, het land of de plaats van herkomst van het binnengeloodste vaartuig, de tonnenmaat van het schip en diens lading, dit alles in zover die details in genoemde rekeningen vermeld worden. De gebruikte afkortingen zijn O voor Oostende, W voor Wenduine, BI voor Blankenberge en H voor Heist. Daar waar de piloot als stuurman aangeduid staat, plaatsen wij na diens naam de afkorting st. De uitdrukking «in het klad» korten we af tot i.h.kl.

— 16 december 1499 - Adriaen f. Boudins (O), 4 s. - een schip uit Bretagne, 60 vaten - wijn uit Poitou («poytauwe»)

— 21 december - Vincent Jacops (BI), 6 s. - een schip, 100 vaten - fruit en wijn

— 21 december - Jacop f. Anthuenis Musschers, 8 s. - een schip, 150 vaten - vijgen

— december - Cornelis Weyns (st) (W), 5 s. - twee schepen

— 10 februari 1500 - Cornelis Weyns (st) (W), 4 s. - een schip, 60 vaten - wijn uit Cyprus («Caperycke»)

- (zelfde datum ?) - Vincent f. Pieters Stasins (Bl), 6 s. - een schip, 100 vaten - suiker
- (zelfde datum ?) - Jan f. Pieters Brune (W), 5 s. 2 d. - een schip, 100 vaten - wijn
- 26 februari - Victoor Arents (st) (W), 4 s. - een schip, 80 vaten
- 1 maart - Vincent f. Pieters Stasins (Bl), 9 s. 6 d. - twee schepen - wijn uit Gascogne
- 4 maart - Willem Rycquaert (O), 6 s. - een schip uit Spanje, 100 vaten - ijzer en wol
- 4 maart - Jacop Legiers (W), 5 s. - een schip uit Bretagne, 100 vaten - wijn
- 3 april - Jan Mate (W), 4 s. - een schip uit Valencia, ± 70 vaten
- 3 april - Aernout Loys (Bl), 4 s. 6 d. - een schip, 80 vaten
- 4 april - Voctoor Arents (st) (W) en Cornelis Willaerts (st) (W), 12 s. - twee schepen, 120 en 150 vaten
- 12 april - Anthuenis Brandt (st) (H), 6 s. - een schip - 140 vaten - wijn
- 12 april - Jan Maes (st) (W) en Victoor Aernouts (Arents ?) (st) (W), 12 s. - twee schepen, 120 en 140 vaten - zout
- 21 april - Anthuenis Brant (st) (H), 4 s. - een schip, 50 vaten
- (21 april ?) - Jacop Piers (W), 5 s. - een schip uit Oostland, 100 vaten
- 25 april - Jacop Legiers (W), 4 s. 2 d. - een schip, 100 vaten
- 4 mei - Jan f. Pieters Brune (W), 4 s. 2 d. - een schip, 90 vaten
- 19 mei - Jan Thuenis (Bl), 7 s. 4 d. - een schip, 150 vaten
- 25 mei - Cornelis Weyns (st) (W), 8 s. - een schip, 180 vaten - wijn
- 3 juni - Jan Thuenis (Bl), 5 s. - een schip, 90 vaten
- 6 juni - Cornelis Weyns (st) (W), Vincent Weyns (st) (W) en Govaert van Milenburch (st) (W), 18 s. - drie schepen «commende van Levanten», twee van elk 100 vaten en een van 150 vaten
- 10 juni - Thomas Heindricx (O), 4 s. - een schip uit Ierland, 100 vaten - vellen
- 4 juli - Jan Willems (W), 7 s. - een schip, 130 vaten - malvezijwijn
- 8 juli - «16 piloten, die de vlote van Spaengnen ter Sluus in t Zwyn ghebrocht hebben», 5 lb. 19 s.
- 18 juli - Cornelis Weyns (st) (W), 5 s. - een schip, 60 vaten
- (zelfde datum ?) - Gheeraert (Govaert ?) van Mylenburch (W ?), 4 s. 2 d. - een schip uit Bretagne, 50 vaten - vachten
- 19 juli - Pieter de Brauwere (W), 6 s. - een schip uit Portugale, 100 vaten
- 28 juli - Andries Heindricx (O), 6 s. - een schip, 100 vaten - aluin
- 6 augustus - Jan Damees (Bl), 5 s. 6 d. - een schip, 100 vaten
- (zelfde datum ?) - Gillis Michiels (Bl), 5 s. - een schip, 90 vaten
- 12 september - Cornelis Weyns (W) en Govaert van Milenburch (W),

- «piloten», 16 s. - twee schepen uit Spanje van elk 200 vaten (i.h.kl.: 250 en 200 vaten) - ijzer en wol
- 23 september - Vincent Bouts (W), 3 s. - een schip uit Frankrijk, 40 vaten - wijn uit Poitou
 - 16 oktober - Jan Michiels (Bl), 4 s. 2 d. - een schip «commende van Rouan», 60 vaten - wijn
 - 20 oktober - Antheunis Boonem (Bl), 4 s. 2 d. - een schip «commende van Rouan», 60 vaten - wijn
 - 27-28-29 oktober - Govaert van Milenburch (W) en Adriaen Reyens (W), 14 s. 4 d. - drie schepen, twee van elk 80 vaten en een van 110 vaten - wijn
 - 4 november - Cornelis Duvele (i.h.kl.: Cornelis Daneels) (Sluis), 6 s. - een schip, 160 vaten - fruit
 - 28 november - Jacob Piers (W), 4 s. 2 d. - een schip, 70 vaten - rogge, bier en andere goederen
 - (zelfde datum ?) - Pieter Rijcx, «pilote», 2 s. - een schip
 - 16 december - Joos Zoetaert (O), 3 s. 4 d. - een schip uit Algarve («Algaerbe»), 50 vaten - fruit

VIII

Lijst van de schepen, die in 1501 door de piloten van de kust te Sluis binnengeloodst werden, naar de Brugse stadsrekeningen over de boekjaren september 1500 - augustus 1501 en september 1501 - augustus 1502, alsmede naar een gedeelte klad van eerstgenoemde rekening.

— Brugge, Stadsarchief, rek. 1500 - 1501, folio's 90 r° - 91 r° en 96 v° - 97 r°, alsmede het gedeelte klad gevoegd bij die rekening (in de bundel, gedateerd 1499-1500), folio's 23 r° - 24 v°, en rek. 1501-1502, folio's 98 r° - 99 v°. - Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer nrs. 32554 en 32555, zelfde folio's, maar zonder het klad.

— Ontleding, lopend over het boekjaar sept. 1500 - aug. 1501, in L. Gilliodts-Van Severen, Inventaire des Archives de la Ville de Bruges, a.w., dl. VI, blz. 450, maar verkeerdelijk onder het jaar 1500 gerangschikt, alsmede onvolledig, daar de gegevens uit het boekjaar 1501-1502 er niet in opgenomen werden. Ook de enkele bijkomende bijzonderheden uit het klad ontbreken erin.

— We combineren de gegevens, die in de twee opeenvolgende stadsrekeningen staan en vullen ze aan met de bijzonderheden uit het klad, althans voor de periode gaande van 22 januari tot en met 15 (of 17) mei 1501. Voor de opsommingen per item, zie de verklaring bij de vorige lijst.

— 22 januari 1501 - Vincent Hancke (Bl), 6 s. - een schip uit Bretagne, 120 vaten - fruit

- 23 januari - Michiel Oppe (st) (W), 2 s. - een schip, 70 vaten
- 24 januari - Cornelis Willaert (W), 7 s. - een schip, 150 vaten
- 31 januari - Jan Willems (W), 12 gr. - een schip - Frans en Spaans goed
- 8 februari - Jan Pieterszuene Brune (W), 5 s. - een schip, 90 vaten - olie, fruit, wijn en «greyne»
- 9 februari - Govaert van Milenburch (W), 6 s. - een schip uit Lisabon, 120 vaten - zout en olie
- 10 februari - Andries Heindricx (O), 4 s. 2 d. - een «barke» uit Portugal, 70 vaten - fruit en zout
- 26 maart - Govaert van Milenburch (W), 5 s. - een schip uit Spanje, 120 vaten - ijzer en wol
- 2 april - Jan Busscop (O), 4 s. - een schip uit Portugal, 80 vaten - «wyn van asoyen»
- 3 april - Cornelis Busscop (O), 6 s. - een schip uit Spanje, 150 vaten - wijn en amandelen
- 3 april - Cornelis Weyns (W), 6 s. - een schip uit Portugal (i.h.kl.: Spanje), 150 vaten - olie en wijn
- 3 april - Vincent Bouts (W), 4 s. - een «barque» uit Portugal, 60 vaten - zout en kurk
- 5 april - Adriaen Reyms (W), 4 s. 2 d. - een «Oosters scip», 100 vaten - hout, bier en spek
- 17 april - Cornelis Hughemans (H) en Joos Correman (H), 20 s. - een «een groot scip, commende uut Scotland van 300 vaten groot»
- 17 april - Jan Gillis Michiels (Bl), 7 s. 2 d. - een schip uit Spanje, 130 vaten - aluin en olie
- 17 april - Jan van(den) Eeke (Bl), 6 s. - een schip van 130 vaten
- 17 april - Aernout Paillaert (Bl), 4 s. 6 d. - een schip uit Spanje (i.h.kl.: «een Portugaelsche barque»), 80 vaten - siroop en amandelen
- 21 april - Jan Gooris (O), 4 s. - een schip uit Spanje, 60 vaten - rijst en amandelen
- 4 mei - Cornelis Weyns (W), 5 s. - een schip uit Frankrijk, 100 vaten - aluin
- (zelfde datum ?) - Coppin Legiers (W), 7 s. 4 d. - «een Spaensch scip, commende uut Levanten», «groot boven de 150 vaten» - specerijen
- 15 mei (i.h.kl.: 17 mei) - Andries Boone (Bl), 7 s. - een schip uit Spanje, 180 vaten - malvezijwijn en specerijen
- (zelfde datum) - Cornelis Ondschoots (Bl), 4 s. 2 d. - een schip uit Portugal, 80 vaten - olie
- (juni ?) - Cornelis Lans (Bl), 5 s. - 80 vaten
- (juni ?) - Jan Maes (W), 4 s. 2 d. - een schip, 60 vaten
- 22 juni - Govaert van Milenburch (W), 5 s. - een schip, 100 vaten

Brugge en de pilotage van de Spaanse vloot in het Zwin

- 23 juni - Vincent Bouts (W), 7 s. - een schip, 150 vaten
- (zelfde datum ?) - Jan Michiels (Bl), 6 s. - een schip, 120 vaten
- 23 juni - Pieter f. Jans Reins (W), 5 s. 6 d. - een schip, 100 vaten
- 21 augustus - Beernaert de Vechtre, «pilote», 10 s. - een schip, 250 vaten
- 15 augustus - Victoor Arnoutszuene (W), 6 s. - een schip, 120 vaten
- 16 augustus - Cornelis Weyns (W), 6 s. - een schip, 120 vaten
- (zelfde datum ?) - Jacop Piers (W), 5 s. - een schip, 70 vaten
- 6 september - «Cornelis Thys ende zyne medeghesellen, piloten, ter cause van dat zy ... een scip ter Sluus inbrochten, t welcke in dangiere was van bedervene, ne hadde ghedaen haerlieder hulpe..., 12 s»
- 13 september - Jacop Piers (W), 5 s. - een schip, 100 vaten
- 25 september - Victoor Roegier (W), 4 s. - een schip, 90 vaten
- 6 oktober - Pieter Cloet (st) (H), 4 s. - een schip, 80 vaten
- 7 oktober - Jan Deyle (Bl), 4 s. 6 d. - een schip, 100 vaten
- 15 oktober - Vincent f. Jacops (Bl), 3 s. 4 d. - een schip 70 vaten
- (zelfde datum ?) - Victoor Aernouts (W), 2 s. 6 d. - een schip, 40 vaten
- (zelfde datum ?) - Pieter f. Jacops Reyms (W), 7 s. - een schip, 200 vaten
- 10 november - Jan Mate (W), 4 s. - een schip, 60 vaten
- 26 november - Aernoudt Pele (Bl),, 4 s. - een schip, 90 vaten
- (zelfde datum ?) - Adriaen Boone (Bl), 2 s. - een schip, 40 vaten
- (zelfde datum ?) - Adriaen Reyms (W), 3 s. 4 d. - een schip, 80 vaten
- (zelfde datum ?) - Andries Heindricx (O), 4 s. 2 d. - een schip, 87 vaten

IX

Brugge 17 februari 1512 (n.s.)

Aktering van de overeenkomst tussen de magistraat van Brugge en Jacop Musaert, geldig vanaf 1 maart, datum waarop laatstgenoemde als bewaarder van de bakentonnen van het Zwin in dienst zal treden en slaande op de regeling van diens wedde, vergoeding in kledij, eedaflegging en ook de aanstelling van een helper om hem in zijn taak bij te staan.

Brugge, Stadsarchief, Ferie-Tresorie, 1511-1525, f° 3 r°.

Actum XVII in sporcle XVc XI, present myn heere de burchmeester, de tresoriers ende ghecommiteerde Pieter Baerze (a)

Doe zo was. Gheaccordeirt met Jacop Musaert. Nopende den laste van den legghene van den thonnen in t Zwin ter Sluus, midts stellen van den baken, also men hier voormaels ghecoustumeirt es gheweist, in deser

manieren ende te wetene, dat hy de zelve thonnen legghen zal met zynen scepe, hebbende der vooren in wedde de somme van VI lb. ende een kerlaken. Ende ter cause van stellene van den baken, naer oude costumen, een kerlaken, waerdich 16 s. Dies zo heift begheert de voor-noemde Jacop t zynder assistencie t hebbene Loys de Grave, den wel-ken hem gheconsenteirt es t zyn coste ende laste. Behalve dat de voor-noemde Loys eedt doen zal hem daerinne metten voornoemden Mus-saert wel ende ghetrauwelick te quictene. Ingaende zyn wedden den eersten dach van maerte XVc XI.

(a) Pieter Baerze : onduidelijke lezing

X

Brugge, 19 februari 1512 (n.s.)

Aktering door de Brugse magistraat van de eedaflegging van Loys de Grave, als helper van Jacop Musaert, de bewaarder van de tonnenba-kens in het Zwin, met de verbintenis laatstgenoemde bij te staan in diens taak in overeenstemming met de overeenkomst tussen beiden dienaangaande.

Brugge, Stadsarchief, Ferie-Tresorie, 1511-1525, f° 3 r°, akte volgende op die van 17 februari betreffende het akkoord tussen de Brugse magi-straat en Jacop Musaert.

Actum XIX in sporcle XVc XI, present de tresoriers ende ghecom-miteirde

Doe zo dede eedt de voornoemde Loys de Grave. Te bewaerne t leg-ghen van thonnen ende t bewaren van dien metten voornoemden Mus-saert ende dat up alzulke onderspreken als de voornoemde Musaert ende hem Loys tusschen elcanderen gheschiet ende ghebuert es.

XI

Brugge, 29 maart 1512 (n.s.)

Akte van de Brugse magistraat met de opsomming van de voorwaarden bij de aanbesteding door Willem Havic, stapelaar van de stad Brugge te Sluis, in de naam van Cornelis Huusman, smid wonende aldaar, van het ijzerwerk tot het maken, onderhouden of herstellen van de bakentonnen van het Zwin.

Brugge, Stadsarchief, Ferie-Tresorie, 1511-1525, f° 4 r°.

Actum XXIX in maerte XVc XI, present die van der tresorie Gheaccordeirt met Willem Havic, staepelaere ter Sluus, uter name van

Cornelis Huusman, smet, wonende ter Sluus, nopende den yserwercken, dat hy naermaels zal moghen leveren ofte maken angaende den thonnen liggende in t Zwin ter Sluus.

Eerst, waert zo dat de voornoemde Cornelis eenich nieu werc maecte als kethenen ende datter voort toe dient, zal hebben van elken ponde (a) 1 1/2 groten.

Daer t ooc zo ghebuerde, dat men de voornoemde Cornelis leverde eeneghe oude kethenen ofte scakelen, omme van tween scakelen een te makene, zal men hem der of betalen van elken ponde eenen groten.

Voort alle de (b) wervelen, die versleten ofte ontsecken worden, zal die nieuwe maken omme 12 groten t stic, mids dat men hem gheboden wort der toe te leverne t hysere der toe dienende. Ende waer t dat hy eeneghe maecte, der toe hy t hysere leverde, zal men hem, Cornelis, der vooren betalen 18 gr. (c) van elken sticke.

Voort, alle de banden, die hy maken zal, dienende in de thonnen, wort die gheboden te makene ende mids t leveren van den ysere, omme 2 gr. den voet.

Ende indien men de voornoemde Cornelis (d) eenich oudt ysere levert, wort dat gheboden te ontfane, gheve voor 12 miten elc pont in minderinghe ten (e) zynen wercke. Ende (f) waer t dat men de voornoemde Cornelis eenich nieu ysere leverde, zal dat betalen, zoo t alhier ghelt.

(a) Met «pond wordt hier de gewichtseenheid, niet de munteenheid bedoeld.

(b) Er staat tweemaal «de».

(c) Eigenlijk staat er in afkorting een teken dat gelijkt op «s-», wat klaarblijkelijk een schrijffout is.

(d) Na «indien» volgt «hy», maar doorgehaald, met erboven de verbetering «men de voornoemde Cornelis».

(e) Onduidelijk woord in afkorting, dat ook als «van» gelezen kan worden.

(f) Na «ende» volgt de doorgehaalde zinsnede «zal ooc hebben van den nieuwen ysere, dat hy vooren leveren zal». De rest van de tekst is de verbetering.

XII

Brugge, 4 december 1542

Akte van het akkoord tussen de Brugse magistraat en de vrouw van Franchois van Oost betreffende de levering van zinkstenen, voorzien

van de nodige gaten, bestemd voor de bakentonnen van het Zwin, aan de prijs van 5 schellingen groten het stuk, met terugwerkende kracht voor de twee zinkstenen, die reeds in de loop van september geleverd geworden waren.

Brugge, Stadsarchief, Ferie-Tresorie, 1541-1556, f° 27 v°

Den 4en in december XVc XLII, present d heeren Jan Claeysuene ende Pieter d Heere, scepenen ende beede de tresoriers

Aldoe zo accordeerde de tresorier met de huusvrouwe van Franchois van Oost nopende t leveren van den zyncsteen, die behouven zullen te betalen van den sticke metten makene van den gate, zoo t behoort, omme de thonnen, die legghen in t Zwin ter Sluus der anne vast te makene, 5 s. gr. van den sticke, die zoe voortan maken ende leveren zal, der inne begrepen zynde twee steenen, die zoe tzydert september herwaert ghelevert heef (a) ter ghelycke pryse.

(a) sic.

XIII

Brugge, 22 december 1545

Homologatie door de wet van Brugge van de overeenkomst tussen de Spaanse natie binnen die stad en de deken, benevens de gezworenen, van het Brugse schippersambacht betreffende de overschepping van de wol uit de schepen, aangekomen uit Spanje en liggende of niet op de rede van «de Noordt». Akkoord bestaande uit zestien artikels, waaronder de vier laatste aangaande het tarief voor de berekening van de vrachtprijzen op het traject tussen Reigaarsvliet en de vierde of uiterste boei. Hier volgen, onder de vorm van uittreksel, deze vier artikels, waarvan elk respektievelijk op een vak van genoemd traject betrekking heeft.

Brugge, Stadsarchief, Spaans Consulaat, charter nr 119 (en niet 121, in Gilliodts verkeerdelijk genummerd. Zie hieronder).

Ontleding in L. Gilliodts-Van Severen, Cartulaire de l'ancien consulat d'Espagne à Bruges. Brugge, twee delen, 1901-1902, dl. I, blz. 332-335.

13. — «Item, touchant au sallaire desdits navieus. Auront ilz, des du Reyghersvliet jusques au escluzekin de Casant et la bake, de chacune bale douze mytes.
14. — Item, des dudit escluzekin de Casant vers la Noordt jusques passe la Darynck jusques au Grauwaert, encoires douze mytes.

15. — Item, du Grauwert enavant jusques au Stille Noordt ou bakes passe les Dulle Crekes, encoire douze mytes.
16. — Item, en oultre du Stille Noordt ou bakes jusques a la troiziesme et quatriesme tonne, encoires douze mytes».

Voor de lokalisatie van Reigaarsvliet, «de Noordt» en de «Stille Noordt» of Stijlenoord, zie M. Coornaert, Knokke en het Zwin (reeks M. Coornaert, 1), Knokke, 1974, alfabetisch register, nrs. 183, 217 en 268. De plaatsnamen «Darynck», «Grauwert» en «Dulle Crekes» blijven te identificeren. Deze drie toponiemen komen niet meer voor in een tweede soortgelijke overeenkomst, namelijk die van 4 november 1568. Gilliodts, a.w., blz. 426-428, charter nr. 157 (en niet 161).

CORRIGENDA BIJ DEEL I, blz. 105 - 178

- Blz. 110, tekst, lijnen 16 en 17 : 7 tot 8 vadem of minstens 7 meter» moet zijn «7 tot 8 vadem, d.i. zowat 13 tot 14 meter»
- Blz. 114, voetnoot 13, lijnen 2 en 3 : «tosa' zijnde de Latijnse vertaling voor voet» moet zijn «tosa' zijnde de Latijnse vertaling voor vadem»
- Blz. 119, tekst, lijn 11 : «koopvaarders, elk» moet zijn «koopvaarders, bij een diepte of elk»
- Blz. 122, tekst, lijn 11 : «kalmte vloed» moet zijn «halve vloed»
- Blz. 135, tekst, lijnen 17 en 18 : «want daar bedroeg de diepte nog 11 voet» moet zijn «want de diepgang van het vaartuig bedroeg 11 voet»
- Blz. 159, voetnoot 101, lijn 12 : «een ducaet van 40 stuyvers t stick', d.i. 40 groten» moet zijn «een ducaet van 40 stuyvers t stick', d.i. 80 groten»

**GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS
SOCIÉTÉ D'EMULATION
TE BRUGGE**

Sekretariaat en redaktie : p.a. Rijksarchief, Academiestraat 14, 8000 Brugge.
Postrekening : Genootschap voor Geschiedenis, Brugge 000-0107939-75
Jaarlijkse lidmaatschapsbijdrage : 400 F.

Het Genootschap voor Geschiedenis «Société d'Emulation», gesticht in 1839, heeft tot doel de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en van de Provincie West-Vlaanderen te beoefenen en te bevorderen.

Het Genootschap geeft ieder jaar de «Handelingen» uit, waarin bijdragen over historische onderwerpen van allerlei aard opgenomen worden.

Om lid van het Genootschap te worden, wende men zich tot het Bestuur (p.a. Rijksarchief, Academiestraat 14, 8000 Brugge) met opgave van naam, beroep en adres. Het lidmaatschap verplicht tot betaling van de jaarlijkse contributie (400,-fr.) en geeft recht op de toezending van de «Handelingen». Bovendien wordt aan de leden een korting van 20% verleend op de prijs van de «Handelingen» die vóór hun toetreding tot het Genootschap zijn verschenen en op de afzonderlijke uitgaven.

BESTUUR : B. Janssens de Bisthoven (voorzitter), J. Marechal (onder-voorzitter), L. Devliegher (secretaris), J. Mertens (redactie-secretaris), A. Vandewalle (penningmeester), D. Dalle, P. Declerck, J. De Cuyper, N. Huyghebaert, A. Janssens de Bisthoven, O. Mus, M. Ryckaert, A. Schoutet, L. Valcke, W. Vanderpypen, R. Van Eenoo.

Druk : Grafisch Bedrijf Schoonbaert - 8200 Brugge 2
